

AUTOREFERAT
przedstawiający opis dorobku habilitacyjnego
i osiągnięć naukowych

dr Hanna Schreiber

SPIS TREŚCI

- 1. INFORMACJE O KANDYDATCE ... 3**
 - 1.1. Imię i nazwisko ... 3
 - 1.2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej ... 3
 - 1.3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych ... 3
 - 1.4. Nagrody, wyróżnienia i stypendia naukowe ... 4

- 2. WSKAZANE OSIĄGNIĘCIE (WYNIKAJĄCE Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI [Dz. U. 2016 R. POZ. 882 ZE ZM. W Dz. U. z 2016 R. POZ. 1311]) ... 5**
 - 2.1. Tytuł osiągnięcia ... 5
 - 2.2. Wykaz cyklu publikacji ... 5
 - 2.3. Omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania ... 9
 - Wprowadzenie ... 9
 - 2.3.1. Wymiar teoretyczno-metodologiczny ... 13
 - 2.3.2. Wymiar prawnomiędzynarodowy ... 16
 - 2.3.3. Wymiar polityczny ... 18
 - Podsumowanie ... 22
 - 2.3.4. Inne publikacje związane tematycznie z przedstawianym osiągnięciem: ... 23

- 3. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH ORAZ WYBRANYCH OSIĄGNIĘĆ DYDAKTYCZNO-POPULARYZATORSKICH ... 27**
 - 3.1. Publikacje spoza przedstawianego cyklu ... 27
 - 3.1.1. Wymiar militarny analizy kultury w stosunkach międzynarodowych ... 27
 - 3.1.2. Analiza tożsamości dyscyplinarnej nauki o stosunkach międzynarodowych ... 28
 - 3.2. Recenzje dla czasopism naukowych ... 29
 - 3.3. Doświadczenie międzynarodowe: pobyty badawcze i wykłady ... 29
 - 3.4. Konferencje, warsztaty, spotkania eksperckie i szkolenia ... 31
 - 3.5. Projekty badawcze: indywidualne i zespołowe ... 32
 - 3.5.1. Projekty badawcze i granty finansowane ze środków krajowych ... 32
 - 3.5.2. Projekty badawcze i granty finansowane ze środków zagranicznych ... 33
 - 3.6. Działalność ekspercka: społeczna i profesjonalna ... 33
 - 3.7. Działalność dydaktyczna i popularnonaukowa ... 35
 - 3.7.1. Dydaktyka i promotorstwo ... 35
 - 3.7.2. Popularyzacja nauki ... 36
 - 3.8. Członkostwo i aktywność w organizacjach międzynarodowych i krajowych ... 36
 - 3.9. Działania na rzecz społeczności uniwersyteckiej ... 38

1. INFORMACJE O KANDYDATCE

1.1. Imię i nazwisko

Hanna Schreiber

1.2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

X 2005

- magister, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego (dyplom *cum laude*); praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Koenig-Witkowskiej;

VI 2006

- magister, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, studia realizowane w ramach Kolegium Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych na kierunku nauki polityczne (dyplom *cum laude*); praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Grażyny Michałowskiej;

VII 2010

- magister, Wydział Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego; studia realizowane w ramach Kolegium Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych w zakresie historii sztuki; praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Antoniego Ziemy;

I 2012

- doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce (dyplom *cum laude*); praca doktorska na temat *Świadomość międzykulturowa w operacjach wielonarodowych sił wojskowych*, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Grażyny Michałowskiej.

1.3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych

1 III 2006 – 30 IX 2007

- wykładowca w Wyższej Szkole Ekonomii i Administracji w Kielcach;

10 II 2012 – 30 IX 2012

- specjalista naukowo-techniczny na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego;

1 X 2012 – 30 IX 2014

- asystent na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego;

od 1 X 2014

- adiunkt na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych/Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego.

1.4. Nagrody, wyróżnienia i stypendia naukowe

2012–2015

- stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP dla wybitnych młodych naukowców,

2. WSKAZANE OSIĄGNIĘCIE (WYNIKAJĄCE Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI [Dz. U. 2016 R. POZ. 882 ZE ZM. W Dz. U. z 2016 R. POZ. 1311])

2.1. Tytuł osiągnięcia

Kultura jako przedmiot analizy w stosunkach międzynarodowych: wymiar teoretyczno-metodologiczny, prawnomiędzynarodowy i polityczny (cykl publikacji).

2.2. Wykaz cyklu publikacji

Cykl 13 publikacji naukowych w układzie problemowym składający się z: monografii (1), artykułów w czasopismach naukowych (2) i rozdziałów w pracach zbiorowych (10), w części redagowanych lub współredagowanych (publikacje nr 2, 4, 6, 11). Łączna liczba stron znormalizowanego druku: 655¹.

Wprowadzenia w ramach publikacji pod moją współredakcją, drobniejsze publikacje w ramach jednego numeru czasopisma (zob. pkt 2.3.4) bądź te przedstawiające wyniki badań, które omawiane są także w innej pozycji, traktowane są jako jedna publikacja i otrzymały dodatkowe oznaczenie: a, b, c, d, e, gdzie numer publikacji, np. 2, odnosi się do książki lub czasopisma pod moją redakcją lub współredakcją, dodatkowe oznaczenie natomiast, np. 2a czy 2b – do rozdziału lub sprawozdania mojego autorstwa pochodzącego z czasopisma bądź do wstępu z tej samej książki, którego jestem współautorką.

Publikacje wybrane do cyklu ocenianego w ramach wniosku habilitacyjnego

I. Wymiar teoretyczno-metodologiczny

1. Schreiber Hanna (2012), *Koncepcja „sztuki prymitywnej”. Odkrywanie, oswajanie i udomowienie Imego w świecie Zachodu*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 318 s.; ISBN 978-83-235-2243-0.
- 2a. Schreiber Hanna (2014), *Zostańmy heretykami! Próba antropologizacji stosunków międzynarodowych*, [w:] 2. *Kultura w stosunkach międzynarodowych*, t. 2: *Pułapki kultury*, Michałowska G., Nakonieczna J., Schreiber H. (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 293–315; ISBN 978-83-235-1510-4.

¹ Publikacje powstałe i opublikowane po obronie pracy doktorskiej w I 2012 oraz jedna przyjęta do druku w III 2019 przez Oxford University Press (zaświadczenie w dokumentacji wniosku).

Mój wkład w powstanie całości publikacji, której byłam współredaktorką, polegał na stworzeniu jej koncepcji, powołaniu zespołu 17 autorów prezentujących różne ośrodki i dyscypliny naukowe, współredakcji całości złożonej z 18 tekstów i współautorstwie wstępu (publikacja nr 2b). Oceniam go na 50% (oświadczenia współredaktorek w dokumentacji wniosku).

2b. Michałowska Grażyna, Nakonieczna Justyna, Schreiber Hanna (2014), *Wprowadzenie. Pułapki kultury*, [w:] *Kultura w stosunkach międzynarodowych*, t. 2: Pułapki kultury, Michałowska G., Nakonieczna J., Schreiber H. (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 7–17; ISBN 978-83-235-1518-0.

3. Schreiber Hanna (2016), *Metoda etnograficzna w badaniu stosunków międzynarodowych – uwagi wstępne*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, t. 52, nr 1, s. 285–301; ISSN 0209-0961 [MNiSW RP = 12 pkt].
- 4a. Schreiber Hanna (2012), *Religia jako element „zwrotu kulturowego” w stosunkach międzynarodowych*, [w:] 4. *Religia w stosunkach międzynarodowych*, Solarz A., Schreiber H. (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 51–76; ISBN 978-83-235-0827-4.

Mój wkład w powstanie całości tej publikacji zbiorowej, który polegał na współredakcji wszystkich 29 tekstów, współpracy z 28 autorami, współautorstwie wstępu (publikacja nr 4b) i nadzorowaniu procesu wydawniczego, oceniam na 50% (oświadczenie współredaktorki w dokumentacji wniosku).

4b. Solarz Anna, Schreiber Hanna (2012), *Wprowadzenie*, [w:] *Religia w stosunkach międzynarodowych*, Solarz A., Schreiber H. (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 9–15; ISBN 978-83-235-0827-4.

II. Wymiar prawnomiędzynarodowy

5. Schreiber Hanna, Budziszewska Anita (2015), *W stronę prawa do kultury?*, [w:] *Ochrona dziedzictwa kultury w czasie konfliktów zbrojnych w świetle prawa międzynarodowego i krajowego. 60-lecie konwencji haskiej i 15-lecie jej Protokołu II*, Mikos-Skuza E., Salaciński K. (red.), Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa, s. 63–86; ISBN 978-83-63755-95-9. (swoje wkład oceniam na 65%).
- 6a. Schreiber Hanna (2017), *Cultural Genocide – Culturecide: An Unfinished or Rejected Project of International Law?*, [w:] 6. *Culture(s) in International Relations*, Michałowska G., Schreiber H. (eds), Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, s. 319–346; ISBN 978-3-631-72589-4.

Mój wkład w powstanie całości tej pracy zbiorowej, polegający na współredakcji naukowej złożonych 17 tekstów w języku angielskim, koordynacji procesu ich tłumaczenia, aktualizacji we współpracy z 16 autorami oraz współautorstwie wstępu do książki (publikacja nr 6b), szacuję na 80% (oświadczenie współredaktorki w dokumentacji wniosku).

6b. Michałowska Grażyna, Schreiber Hanna (2017), Introduction. Culture(s) in International Relations, [w:] Culture(s) in International Relations, Michałowska G., Schreiber H. (eds), Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, s. 7–23; ISBN 978-3-631-67902-9 (swój wkład oceniam na 80%).

Publikacja nr 6a to istotnie poszerzona i zaktualizowana wersja tekstu: 6a*. Schreiber H., *Cultural genocide – ludobójstwo kulturowe – kulturobójstwo: niedokończony czy odrzucony projekt prawa międzynarodowego?*, [w:] 6*. *Kultura w stosunkach międzynarodowych*, t. 1: *Zwrot kulturowy*, Schreiber H., Michałowska G. (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013, s. 252–274.

Mój udział w powstaniu tej publikacji polegał na współautorstwie wstępu (6b*), napisaniu jednego rozdziału, redakcji naukowej wszystkich 15 artykułów, współpracy z 14 autorami oraz stworzeniu propozycji układu treści, co stanowi 60% wkładu pracy (oświadczenie współredaktorki w dokumentacji wniosku).

7. Schreiber Hanna (2014), *Komentarz do Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku*, [w:] *Konwencje UNESCO w dziedzinie kultury. Komentarz*, Zalaszińska K. (red.), Kowalski W., Piotrowska-Nosek K., Schreiber H., Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa, s. 392–463; ISBN 978-83-264-3157-9.

Mój wkład w powstanie niniejszej monografii współautorskiej, w ramach której napisałam także obszerny komentarz do Konwencji haskiej z 1954 roku i jej protokołów dodatkowych (publikacje nr 30 i 31) oraz współpracowałam przy pisaniu wstępu, wyniósł 225 stron z 536. Swój wkład szacuję na 39% (oświadczenia współautorów w dokumentacji wniosku).

8. Schreiber Hanna (2014), *Konwencja UNESCO z 2003 roku: między prawniczą pewnością a antropologicznymi wątpliwościami. W 10-lecie istnienia Konwencji (2003–2013)*, [w:] *Kultura ludowa. Teorie, praktyki, polityki*, Fartyga B., Michalski R. (red.), Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Warszawa, s. 375–406; ISBN 978-83-61493-68-6.
9. Schreiber Hanna (2019), *Commentary to the Article 18 of the 2003 UNESCO Convention*, [w:] *Oxford Commentary to the 2003 UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, Blake J., Lixinski L. (eds), Oxford University Press³.

III. Wymiar polityczny

10. Schreiber Hanna (2017), *Intangible Cultural Heritage and Soft Power – Exploring the Relationship*, „International Journal of Intangible Heritage”⁵, vol. 12, s. 43–57; ISSN 1975-4019.

² Zaświadczenie o przyjęciu do druku w dokumentacji wniosku.

³ Czasopismo jest indeksowane w następujących bazach: International Bibliography of Social Sciences (IBSS), the Arts and Humanities Citation Index (A & HCI), Scopus, Modern Language Association International Bibliography (MLAIB), the Bibliography of Asian Studies (BAS) oraz Korean Citation Index (KCI), Indeks H – 4, wg Scimago Journal & Country Rank (SJR).

Jest to istotnie poszerzona i zmieniona wersja publikacji 10a. Schreiber Hanna (2016), *Niematerialne dziedzictwo kulturowe jako element soft power państw „e-Politikon”*, nr 18, s. 54–78; www.epolitikon.pl; ISSN 2084-5294.

Anglojęzyczna wersja artykułu została przetłumaczona także na język koreański: 한나 슈라이버 (Hanna Schreiber), 무형문화유산 및 소프트 파워 - 관계에 대한 탐구, „International Journal of Intangible Heritage” 2017, vol. 12; oraz na język turecki: Schreiber H., *Somut Olmayan Kültürel Miras Ve Yumuşak Güçlülükteki Keşifler*, [w:] *Living Cultural Heritage Management (Intangible Cultural Heritage)*, Özdemir N., Öger A. (eds), Doğu/Batı Yayınları, w druku.

- 11a. Schreiber Hanna (2017), *10 Remarks on 10th Anniversary of the Entry into Force of the 2003 Convention*, [w:] 11. *Intangible Cultural Heritage*, Schreiber H. (ed.), National Heritage Board, Warsaw, s. 434–471; ISBN 978-83-63260-95-8.

Jest to wersja angielska publikacji 11a*, Schreiber H., *10 spostrzeżeń na 10-lecie wejścia w życie Konwencji z 2003 roku*, [w:] 11*, *Niematerialne dziedzictwo kulturowe. Doświadczenia w ochronie krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz Chin – 10-lecie wejścia w życie Konwencji UNESCO z 2003 roku w perspektywie zrównoważonego rozwoju*, Schreiber H. (red.), Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2017, s. 464–503; ISBN 978-83-63260-94-1.

Mój wkład jako jedyne go redaktora naukowego tej publikacji, wydanej równolegle w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej, oceniam na 100%. Wymagało to ode mnie intensywnej współpracy z 37 autorami pochodzącymi z 17 krajów. Z uwagi na poruszane w tekstach kwestie i konieczność znalezienia najlepszych terminów oddających istotę opisywanych zjawisk i problemów, zarówno w języku polskim, jak i angielskim, oraz z uwagi na fakt, że żaden z autorów nie był native speakerem, musiałam też przeprowadzić konsultacje merytoryczne ze specjalistami z takich dziedzin, jak językoznawstwo, religioznawstwo, konserwacja zabytków czy muzykologia.

12. Schreiber Hanna (2019), *Intangible cultural heritage, Europe and the European Union: dangerous liaisons?*, [w:] *Cultural Heritage in the European Union: A Critical Inquiry*, Jakubowski A., Fiorentini F., Hausler K. (eds), Brill/Nijhoff, Leiden–Boston, s. 324–364; ISBN 978-90-04-36534-6.
13. Schreiber Hanna (2016), *Patrymonializacja w stosunkach międzynarodowych. Wybrane tendencje w międzynarodowej ochronie dziedzictwa kulturowego (2006–2016)*, [w:] *Tendencje i procesy rozwojowe współczesnych stosunków międzynarodowych. Księga jubileuszowa z okazji 40-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, Gawrycki M.F., Haliżak E., Kuźniar R., Michalowska G., Popławski D., Zajączkowski J., Zięba R. (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 385–398; ISBN 978-83-7383-868-0.

* Osiem punktów na liście czasopism punktowanych MNiSW RP.

2.3. Omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Wprowadzenie

Wskazane przeze mnie osiągnięcie naukowe zawarte w cyklu wybranych do oceny 13 publikacji naukowych, które powstały w okresie 2012–2019, dotyczy szeroko potraktowanej roli kultury w badaniu stosunków międzynarodowych i ma na celu ukazanie sposobów jej analizowania w trzech wymiarach: teoretyczno-metodologicznym, prawnomiędzynarodowym i polityczno-społecznym.

Proces ten, polegający *de facto* na (re)konstrukcji możliwie precyzyjnego aparatu pojęciowego, nie jest wszakże poznawczo neutralny – wpływają na niego określone założenia. **Podstawowe założenia badawcze**, jakie stały za publikacjami przedstawionymi w niniejszym cyklu, są następujące: „kultura” może stanowić przedmiot analiz w stosunkach międzynarodowych prowadzonych w dwóch ujęciach. Pierwsze odnosi się do kultury jako pojęcia, identyfikowanego, konceptualizowanego i operacjonalizowanego³ w ramach teorii polityki, tutaj zwłaszcza teorii stosunków międzynarodowych, oraz w perspektywie interdyscyplinarnej, drugie natomiast – do kultury jako procesu, będącego przedmiotem zainteresowania i aktywności różnorodnych aktorów stosunków międzynarodowych (m.in. państw, organizacji międzynarodowych, organizacji pozarządowych, społeczności, jednostek). Wynikająca z tego założenia **główna teza**, weryfikowana w kolejnych publikacjach, określona jest następująco: „kultura” staje się coraz istotniejszym, a w związku z tym coraz bardziej szczegółowo konceptualizowanym i operacjonalizowanym (w tym formalizowanym np. w dokumentach prawnych) elementem współczesnych trendów w stosunkach międzynarodowych; zarówno jako pojęcie, wyraźnie zakorzeniające się w polu namysłu teoretyczno-metodologicznego stosunków międzynarodowych (jako nauki), jak i dynamiczny proces, aktywizujący rosnącą liczbę różnorodnych aktorów tych stosunków (jako przestrzeni relacji społeczno-politycznych). **Podstawowe pytania badawcze** brzmią zatem: jak konceptualizowana jest „kultura” w refleksji naukowej nad stosunkami międzynarodowymi? Jak operacjonalizują pojęcie „kultury” różnorodni aktorzy stosunków międzynarodowych w ramach swojej aktywności na forum międzynarodowym? Czy znaczenie „kultury” – zarówno jako pojęcia, jak i procesu – w stosunkach międzynarodowych wzrasta?

Pierwotne cele badań były zatem dwojakie: po pierwsze, analiza dotychczasowej refleksji nad „kulturą” w nauce o stosunkach międzynarodowych i wskazanie potencjalnych kierunków rozwoju tej refleksji. Po drugie, przeanalizowanie procesów wybierania, definiowania, a następnie używania w stosunkach międzynarodowych kluczowych pojęć szczegółowych, dla których ramę referencyjną stanowi pojęcie „kultury”, jakimi posługują się aktorzy stosunków międzynarodowych w przestrzeni publicznej, jak również wskazanie konsekwencji, jakie mogą się wiązać z ich określonym rozumieniem i stosowaniem. **Ostatecznym celem badań** była weryfikacja tezy o rosnącym znaczeniu kultury we współczesnych stosunkach międzynarodowych, rozumianych zarówno jako nauka, jak i przestrzeń aktywności aktorów tychże stosunków. W toku moich badań dobierałam bardziej szczegółowe hipotezy i formułowałam dodatkowe pytania badawcze, stanowiące rozwinięcie głównej tezy i podstawowych pytań badawczych (*vide*: załącznik nr 1).

³ Termin „konceptualizacja” rozumiem jako proces tworzenia pojęć oraz ich definiowania, w celu przedstawienia gromadzonej wiedzy o danym problemie, umożliwiającą sprecyzowanie stosowanego języka badań, a dzięki temu wykorzystanie go dla celów identyfikacji i diagnozy określonego problemu badawczego. Pojęciem „operacjonalizacji” nadaję w tym kontekście znaczenie procesu, w ramach którego pojęcie teoretyczne zostaje przelożone na empirycznie weryfikowalne wskaźniki i zmienne.

Współczesne, bardzo szerokie, rozumienie pojęcia „kultury” w stosunkach międzynarodowych, które jednak dopiero na początku XXI wieku odeszło na dobre od utożsamiania jej wyłącznie z „kulturą wysoką” (por. publikacja nr 5), dość dobrze oddaje definicja przyjęta przez Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (działający na podstawie Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 roku), który w 2009 roku zatwierdził ogólny komentarz nr 21 do art. 15 Paktu:

kultura jest szerokim, inkluzywnym pojęciem obejmującym **wszelkie przejawy ludzkiej egzystencji**. Wyrażenie „życie kulturalne” jest wyraźnym odniesieniem do kultury jako procesu żywego, opierającego się na historii, dynamicznego i ewoluującego w przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Pojęcie „kultury” musi być postrzegane nie jako seria pojedynczych jej przejawów lub hermetycznych, oddzielonych od siebie obszarów, ale jako interaktywny proces, w którym jednostki i społeczności, zachowując swoją specyfikę i cele, dają wyraz kulturze ludzkości (*culture of humanity*). Koncepcja ta bierze pod uwagę indywidualność i odmienną kulturę jako wytworu i produktu społeczeństwa. (...) kultura (...) obejmuje między innymi: sposób życia, język, literaturę mówioną i pisaną, muzykę i pieśni, komunikację niewerbalną, religię lub system wierzeń, obrzędy i ceremonie, sport i gry, metody produkcji lub technologii, środowisko naturalne i stworzone przez człowieka, żywność, odzież i mieszkanie, sztukę, obyczaje i tradycje, **przez które jednostki, grupy jednostek i społeczności wyrażają swoje człowieczeństwo i nadają sens swojej egzystencji**, kształtują swój światopogląd, odzwierciedlający ich spotkania ze światem zewnętrznym, mającym wpływ na ich życie. Kultura kształtuje i odzwierciedla wartości dobrobytu oraz gospodarczego, społecznego i politycznego życia jednostek, grup jednostek i społeczności.

Biorąc pod uwagę tak kompleksową definicję (w dodatku tylko jedną z wielu możliwych, *vide*: Kroeber, Kluckhohn 1952, Kuper 2006, Bauman 2013), która wskazuje, że przedmiotem analiz powinna być w zasadzie cała rzeczywistość społeczna w ujęciu dynamicznym, uznałam, że uczynienie „kultury” przedmiotem analizy w stosunkach międzynarodowych wymagać będzie ode mnie łączenia różnorodnych perspektyw teoretycznych i metod badawczych.

Sposowane przeze mnie podejście badawcze ma charakter przede wszystkim interpretacyjny, z elementami podejścia instytucjonalnego (np. nr 12) oraz normatywnego (nr 7, 8, 9, 11, 12). Moje **preferencje teoretyczne** ukazane w cyklu wyznaczają zasadniczo prace konstruktywistów, m.in. Alexandra Wendta, Richarda Neda Lebow, Friedricha Kratochwila, Petera Katzensteina czy Ivera B. Neumanna i Stefano Guzziniego (np. nr 4). Ważnym punktem odniesienia jest dla mnie także socjologia wiedzy naukowej, rozwijana zresztą w duchu konstruktywistycznym, zwłaszcza teoria powstawania faktów społecznych i budowania kolektywów myślowych oraz stylów myślowych Ludwika Flecka (1935), jak również inspirowane Fleckiem koncepcje Thomasa Kuhna (1962). Inspirowalam się także perspektywą postkolonialną (Saïd 1978, Bhabha 1984, Spivak 1988), antropologią interpretacyjną (Geertz 2005) oraz krytycznymi studiami nad dziedzictwem (*critical heritage studies*, Smith 2006, Harrison 2010).

Heterogeniczny przedmiot moich badań: różnorodne sposoby przejawiania się i włączania zagadnienia kultury na poziomie stosunków międzynarodowych, jej operacjonalizacja za pomocą wskaźników typu listy (np. UNESCO, European Heritage Label), programy (np. Pamięć Świata, Europejskie Dni Dziedzictwa), tytuły (np. Europejska Stolica Kultury), jej konkretyzacja za pomocą definicji cząstkowych, obejmowanie coraz bardziej wyspecjalizowaną ochroną w ramach zintensyfikowanych procesów jurydyzacji oraz nowe pola jej polityzacji, otworzył przede mną nowe obszary i perspektywy badawcze. Studiowanie go wymagało ode mnie twórczego podejścia, aspirującego do analitycznego eklektyzmu (sposób badania, który świadomie łączy konkurujące ze sobą podejścia w celu określenia i wyjaśnienia problemów

w nowy, oryginalny sposób, mogący przyczynić się do lepszego rozumienia określonego problemu; Katzenstein, Sil 2008). Częściej jednak mój sposób prowadzenia badań określam mianem interdyscyplinarnego, co jest świadomie wybraną strategią badawczą, charakteryzującą się również pluralizmem metodologicznym, w którym żaden paradygmat czy konkretna metoda nie zajmuje uprzywilejowanej pozycji, posiadając własne ograniczenia z jednej strony, z drugiej zaś – poprzez powiązanie z innymi – dając wartościowe poznawczo wyniki. W związku z tym moje stanowisko w debacie metodologicznej toczony przez badaczy stosunków międzynarodowych: pozytywizm – postpozytywizm, mogę określić jako umiarkowane, poszukujące „złotego środka”, niewykluczające *a priori* żadnej metody badań (Jackson, Sørensen 2006).

Moje badania uporządkowałam w trzech wymiarach. Pojęciu „wymiarów” nadaję tutaj znaczenie możliwych do wyszczególnienia aspektów, które uwzględniłam w przedstawianym cyklu.⁶ Z uwagi na szeroki profil moich studiów na Uniwersytecie Warszawskim (prawo, historia, w tym historia sztuki i antropologia, politologia, w tym stosunki międzynarodowe) miałam możliwość zastosowania w swoich badaniach różnorodnych perspektyw teoretycznych i metod badawczych wywodzących się z wszystkich tych nauk, przy świadomości ograniczeń z nich wynikających i wyzwań, jakie się wiążą z ich łącznym stosowaniem. Podział moich badań na trzy ww. wymiary nie oznacza zatem, że w każdym z nich stosowany był jeden paradygmat czy metoda badawcza; te charakterystyczne dla nauk prawnych, nauk o polityce, historii oraz nauk o kulturze przeplatają się i łączą w większości moich publikacji (jak np. nr 5, 6, 8 czy 11, 12, 13). Podział ten pozwala wszakże uporządkować moje publikacje nie tyle pod kątem metod, co raczej głównych zagadnień występujących w procesie poznania i uwagi, jaką zwracałam na każde z nich: w pierwszym wymiarze osią badań są kwestie teoretyczne i metodologiczne, w drugim – kwestie prawne, w trzecim – te o charakterze politycznym.

Jeśli chodzi o **metody badawcze**, to najczęściej stosuję metody jakościowe, uwzględniając podejście historyczne (publikacje nr 1, 6, 7, 9), metody prawnoporównawczą i prawnoempiryczną (nr 5, 6, 7, 8, 9, 12), analizę dyskursu, z elementami krytycznej analizy dyskursu (nr 1, 4, 5, 8, 9, 12), analizę dokumentów (nr 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13) i metody etnograficzne oraz związane z tymi metodami techniki badawcze jak obserwacja uczestnicząca, wywiady pogłębione, wywiady częściowo-ustrukturyzowane (nr 3, 8, 9, 11, 12). Stosowałam także metodę komparatystyczną połączoną z badaniami o charakterze ilościowym (nr 10, 12) oraz studia przypadków (nr 1, 9).

Zagadnienie zmieniających się w czasie sposobów rozumienia kluczowych pojęć dla nauk humanistycznych i społecznych fascynowało mnie od samego początku mojej drogi naukowej. **Analiza pojęć**, jaką tutaj prowadzę, ma za zadanie dostarczyć pewnej mapy sposobów użycia pojęcia „kultury”, przez co rozumiem wyznaczenie logicznych relacji między pojęciami oraz między pojęciami a światem (przestrzenią dyskursywną, w której te pojęcia „działają”). Kontrowersje terminologiczne związane z polisemicznością towarzyszą takim pojęciom od samego momentu ich powstania, dlatego też należy sięgać do historycznych źródeł ich narodzin, aby próbować zrozumieć ich znaczeniową ewolucję i współczesne konotacje, jak również przewidywać konsekwencje stosowania ich nie tylko w języku nauki, ale w szeroko rozumianym języku komunikowania w sferze publicznej. W związku z tym zakładam, że proces tworzenia, a następnie narzucania lub tłumaczenia pojęcia „kultury”, jak i związanych z nim pojęć pochodnych, stanowi zawsze działanie uwarunkowane historycznie i politycznie.

⁶ Sposoby konceptualizacji „kultury” mogą być bowiem analizowane także w innych wymiarach, np. w wymiarze gospodarczym (nie poddawałam go badaniom własnym, był natomiast analizowany w pracy zbiorowej, której byłam współredaktorem) czy w wymiarze militarnym, który poddawałam badaniom w ramach rozprawy doktorskiej na przykładzie pojęć: świadomość kulturowa, świadomość międzykulturowa, kultura bezpieczeństwa, kultura strategiczna, kultura organizacyjna wojska, kultura organizacyjna armii narodowej. W okresie rozwoju naukowego po obronie rozprawy doktorskiej moje analizy uwzględniały jednak przede wszystkim wskazane wyżej trzy wymiary.

Znaczenie pojęć dla teorii, a następnie dla wyboru metod i konsekwencji ich oddziaływania na rzeczywistość społeczną przyjmuję za Stefano Guzzinim (Guzzini 2017, s. 20), który wyjaśnia je następująco:

(...) teorie pełnią kluczową rolę konstytutywną dla wszelkiej wiedzy. Wszelka wiedza jest społecznie konstruowana w tym trywialnym sensie, że potrzebujemy pojęć do zidentyfikowania i oznaczenia faktów: **pojęcia są warunkami możliwości wiedzy. Warunkują one to, jak odcyfrowujemy świat.** W istocie nie postrzegamy świata pasywnie; patrzymy na świat, próbując dopasować go do pojęć, które znamy (co nie zawsze działa). Te pojęcia są społeczne w tym sensie, że nie są one naszymi jednostkowymi unikalnymi wynalazkami, lecz tak jak każdy język są czymś, czego znaczenie jest wspólne i dane w społeczności mówiących – są **intersubiektywne**. Dlatego teoria jest już zawsze obecna, a uświadamianie sobie przyjmowanych założeń i pojęć to sposób tworzenia teorii i rozumienia różnych sposobów postrzegania świata. Zapewniają one „**analityczne soczewki**”. (...) [A]naliza „analitycznych soczewek” to nie tylko wewnętrzna praca teoretyczna. Jeśli teorie wchodzi w interakcje z rzeczywistością społeczną, to ich analizy dotyczą praktyk społecznych i kierunków polityki.

Na mojej naukowej drodze zajmowałam się zatem genzą i współczesnymi konotacjami oraz kontekstami polityczno-społecznymi, militarnymi, prawnymi takich pojęć, jak „kulturobójstwo” (pierwotny temat rozprawy doktorskiej, powróciłam do niego w publikacji nr 6a) czy „świadomość międzykulturowa” (termin analizowany szczegółowo, wraz z możliwościami jego zastosowania w operacjach wojskowych, w ostatecznie przygotowanej rozprawie doktorskiej, publikacje nr 28, 28a), jak również „komunikacja międzykulturowa” (nr 29), „kultura organizacyjna” (nr 28b), „życie kulturalne” (nr 5), „prawo do kultury” (nr 5), „cywilizacja” (nr 1), „sztuka prymitywna” (nr 1), „niematerialne dziedzictwo kulturowe” (nr 7, 8, 9, 10, 11, 12), „zwrot kulturowy” (nr 4, 6, 6b), „dobro kultury” (nr 8), „prawa kulturalne” (nr 5, 6, 8), „patrymonializacja” (nr 13), „antropologizacja” (nr 2, 5), „dyskurs dziedzictwa niematerialnego” (nr 10, 11). Dla wszystkich tych pojęć podstawowy punkt odniesienia stanowi pojęcie „kultury”, jedno z najbardziej problematycznych w naukach społecznych i humanistycznych, będące zarazem pojęciem organizującym poznanie i rozumienie świata społecznego, w tym sfery międzynarodowości.

Zajmując się analizą tego, jak conceptualizowana jest „kultura” w stosunkach międzynarodowych, badałam sposób, w jaki temu niezwykle szerokiemu pojęciu nadawane są konkretne, cząstkowe znaczenia, a wraz z nimi tworzone są **nowe sensy i ramy referencyjne, bezpośrednio do „kultury” się odnoszące**. Niejednokrotnie zdarzało mi się w związku z tym występować w roli „tłumacza międzydyscyplinarnego”, dążącego do „oswojenia” sceptycznie nastawionych do siebie badaczy z różnych dziedzin nauki; sam proces „tłumaczenia” był możliwy właśnie za sprawą definiowania kluczowych pojęć i wyjaśniania metod badawczych (zob. nr 3, 8 lub projekt „Między piętrami”, załącznik 1, pkt III F, czy zgłoszony panel na IX Konwencji PTSM, załącznik 1, pkt III H). W takiej roli występowałam także, **wiążąc analitycznie koncepcje wywodzące się z różnych dyscyplin i nauk**: stosując pojęcie „antropologizacji” do obszaru badań stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego, wprowadzając pojęcie „zwrotu kulturowego” do badań nad stosunkami międzynarodowymi, łącząc koncepcję „niematerialnego dziedzictwa kulturowego” z „miękką siłą” (*soft power*) czy tworząc definicję „patrymonializacji” i aplikując ją do badania trendów oraz tendencji we współczesnych stosunkach międzynarodowych.

Moje badania nad pojęciem „kultury” potwierdzają, że w stosunkach międzynarodowych, czy szerzej w naukach o polityce, pojawiło się ono za sprawą innych nauk społecznych i humanistycznych, zwłaszcza antropologii kulturowej i socjologii, np. nauki o polityce przyswoiły je blisko 100 lat po antropologii kulturowej (Tylor 1871) za pośrednictwem pojęcia „kultury

politycznej" (Almond, Verba 1963). Zarówno dla socjologii, jak i antropologii podstawową rolę odgrywają badania empiryczne, dlatego też i badanie kultury w stosunkach międzynarodowych wymaga analizy tego zjawiska na konkretnych przykładach.

Poprzez te przykłady staram się rozpoznać, czym jest „kultura” na poziomie stosunków międzynarodowych, badam relacje i konteksty, w których występuje to pojęcie i jego pochodne, oraz analizuję reguły ich używania, tworząc „mapy” powiązanych ze sobą koncepcji. W efekcie staram się wskazać na implikacje teoretyczne i praktyczne związane z określonym rozumieniem (jak również określonym definiowaniem) pojęć w dyskursach naukowym i publicznym (które w dodatku czasami się przenikają). Zakładam, że tylko zrozumienie i zbadanie określonego dyskursu umożliwia empiryczne badanie „kultury”, które polegać będzie także na analizie przekonań na jej temat (ich materializacją są np. próby jej definiowania przez konkretnych aktorów stosunków międzynarodowych, mające służyć jej operacjonalizacji). Przyjmuję, za Baumanem, że współcześnie **pojęcie „kultury” w stosunkach międzynarodowych** służy przede wszystkim do wyjaśniania różnic (czasowych, środowiskowych, społecznych) między wspólnotami ludzkimi (Bauman 2013)⁷. Ma zatem charakter różnicujący. W stosunkach międzynarodowych, w ramach których m.in. poprzez tworzenie organizacji międzynarodowych (jak Unia Europejska) bądź rozwiązań prawnomiędzynarodowych (np. konwencje UNESCO) dokonuje się normatywizacja relacji między aktorami tych stosunków, „kultura” służy także określaniu statusu tych aktorów (wspólnot, państw, organizacji, społeczności, ale i jednostek) i ustalaniu relacji władzy między nimi (np. w ramach dyskursu postkolonialnego).

Omawiany poniżej cykl publikacji można także ująć, obok dokonanego podziału na wymiary, w zasadniczo dwa nurty badań. Pierwszym jest badanie związków i (potencjalnych) koncepcyjnych transferów między antropologią kultury a stosunkami międzynarodowymi (nr 2, 3, 5, 6, 8). Drugi stanowi badanie sposobu operacjonalizowania kultury i tożsamości kulturowej poprzez kategorię „niematerialnego dziedzictwa kulturowego” i powstanie wraz z nią nowych list i rejestrów UNESCO (które traktuję jako wskaźniki), działających na podstawie Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (dalej: Konwencja z 2003 roku). Konwencji tej poświęciłam w ostatnich latach szczególnie dużo uwagi, stając się ekspertem uznanym na poziomie międzynarodowym.

Szczegółowe wyniki moich badań omawiam zgodnie z podziałem na poszczególne wymiary poniżej.

2.3.1. Wymiar teoretyczno-metodologiczny

Najpełniejszym doświadczeniem badawczym związanym ze śledzeniem historii pojęć i sposobów konceptualizowania pojęcia „kultury” w stosunkach międzynarodowych były moje badania lokujące się na pograniczu antropologii kulturowej, nauk o polityce i historii, czerpiące konceptualnie z teorii postkolonialnych, teorii antropologii kultury, teorii muzealnictwa, teorii kolekcjonerstwa, estetyki i dziejów myśli o sztuce. Dotyczyły one zmieniających się w czasie sposobów **definiowania pojęcia „sztuka prymitywna”** (publikacja nr 1), które analizowałam w **kontekście kluczowych względem niego pojęć nadrzędnych, jak „kultura”, „cywilizacja”, „rozwój”, „barbarzyństwo”, „prymitywizm”, „ludy tubylcze”**. Przyjęcie interdyscyplinarnego punktu wyjścia dla prowadzonych rozważań spowodowało, że w centrum zainteresowania zostały usytuowane praktyki odnoszące się do „sztuki prymitywnej” i jej twórców, same zaś dzieła tej sztuki pozostały na dalszym planie. Wybór takiego ujęcia tematu był podyktowany dwiema kwestiami: przekonaniem, że prześledzenie koncepcji „sztuki prymitywnej” z natury rzeczy przekracza ramy jednej metody badawczej, oraz

⁷ Historycznie służyła przede wszystkim hierarchizacji, *vide*: publikacja nr 1, Bauman 2013.

założeniem, że to właśnie sfera praktyk odnoszących się do „sztuki prymitywnej” jest kluczowa dla podejmowanej próby poznania istoty zachodniego stosunku do sztuki Innego.

W pracy tej stosuję i śledzę historię pojęcia, które samo w sobie niesie współcześnie negatywne konotacje, i wyjaśniam stojące za tym założenia. Zabieg ten jest związany z moim przekonaniem, że – po pierwsze – ewolucjonistyczna wizja postępu cywilizacyjno-moralnego wcale nie zniknęła z dyskursu publicznego (wystarczy wsłuchać się chociażby w panujący dyskurs polityczny, w odniesieniu zarówno do polityki wewnętrznej, jak i do stosunków międzynarodowych), a w związku z tym nadal jest głęboko zakorzeniona w naszym społeczeństwie. Po drugie, uważam, że wykreślenie pojęcia „sztuki prymitywnej” z naszego słownika byłoby fałszywe: jakbyśmy próbowali wymazać istnienie historycznej praktyki stałego, hierarchizującego porównywania prymitywnych „ich” i cywilizowanych „nas”. Po trzecie wreszcie, jest to efektem wewnętrznego sprzeciwu wobec postkolonialnej „łatwości buntu” przeciwko takim stygmatyzującym pojęciom i praktykom; „buntu opóźnionego”, będącego odpowiedzią na wyrzuty sumienia po buncie, którego nie było. Piszę więc o „sztuce prymitywnej”, unikając kulturowej poprawności, aby nie stracić z pola widzenia sedna sprawy, posługując się bliskim i oswojonym kodem kulturowo-pojęciowym, przy jednoczesnej świadomości jego ograniczeń, lokalności oraz jednostronności. Wskazuję, że sztuka, która jest nierozzerwalnie połączona z polityką, religią, gospodarką, nie jest wolna od tego, co się z tymi sferami życia społecznego wiąże: od etnocentryzmu (w tym europocentryzmu), rasizmu, kolonializmu etc.

Konieczność wielokrotnego sięgania do teorii antropologii kulturowej podczas badań historii pojęcia „sztuka prymitywna” rozbudziła moje zainteresowanie szeroko rozumianym wpływem dorobku antropologii na inne nauki, w tym możliwościami jego aplikacji w badaniu stosunków międzynarodowych. W związku z tym naturalnym krokiem w dalszej analizie sposobów przejawiania się kultury w stosunkach międzynarodowych było **zdefiniowanie procesu antropologizacji nauk humanistycznych i społecznych w kontekście prób antropologizowania stosunków międzynarodowych (nr 2)**. Z tą analizą związana była także próba udzielenia odpowiedzi na pytania o stan nauki o stosunkach międzynarodowych na gruncie – głównie polskiego – jej dorobku. Zarysowane zostały trendy w rozumieniu zagadnienia antropologizacji w kontekście postulowanej interdyscyplinarności oraz perspektywy postmodernistycznej (przede wszystkim zwrotu refleksyjnego i zwrotu literackiego). Antropologizację interpretuję jako **ruch zmierzający w stronę ogólnego przeformułowania granic tradycyjnych dyscyplin, wywodzący się z doświadczeń rozwojowych antropologii kultury** (Pomieciński, Sikora 2009). Stawiam diagnozę, że obecność antropologii kultury w stosunkach międzynarodowych jest niejednoznaczna. Polscy badacze stosunków międzynarodowych, jeśli odwołują się do stanu wiedzy antropologicznej, to głównie do jej ewolucjonistycznych początków i koncepcji z lat 50. i 60. XX wieku (kontynuacja refleksji o Boasowskim postulatcie relatywizmu kulturowego, szczególnie atrakcyjnym dla badań w obszarze międzynarodowych praw człowieka). Nieliczni badacze stosują perspektywę postkolonialną do analizy stosunków międzynarodowych. Stan antropologizacji stosunków międzynarodowych odzwierciedla zatem w dużej mierze stan wiedzy antropologicznej, któremu daleko do aktualności.

Próby antropologizacji stosunków międzynarodowych polegają zatem na przejmowaniu wybranych elementów wiedzy antropologicznej i stosowaniu ich w oderwaniu od spójnego zbioru metodologicznych wskazówek. Można zatem powiedzieć, że **proces antropologizacji polskich stosunków międzynarodowych to wprowadzanie do nich pop-antropologii** – uproszczonej wizji dorobku antropologii. W najlepszym przypadku są to twórcze inspiracje tekstami i koncepcjami antropologicznymi, najczęściej – selektywne nawiązania do nich, w większości przypadków – brak stosowania metod etnograficznych. Antropologizacja stosunków międzynarodowych w przyszłości mogłaby zatem obrać kierunek na prawidłowe stosowanie metod etnograficznych w instrumentarium naszej dyscypliny i polemiczny dialog

ze współczesnymi koncepcjami antropologii kulturowej, zwłaszcza prężnie rozwijającej się antropologii polityki.

W wyniku dojścia do powyższych konkluzji przeanalizowałam **możliwości zastosowania metody etnograficznej w badaniu stosunków międzynarodowych** (publikacja nr 3). Wychodząc od koncepcji teoretycznych Ludwika Flecka, stawiam tezę, że dyskusja nad metodą nie może odbywać się w próżni. Aby coś zostało uznane za „naukowe”, musi mieć stosowną formę i kontekst legitymizacji, którym jest środowisko naukowe, czyli – używając kategorii Flecka – „kolektyw myślowy”, uznający daną metodę za konieczny element danego „stylu myślowego”. Metody badań są bowiem od dawna uznawane – obok przedmiotu badań – za cechę dystyngtywną dla danej dyscypliny nauki. Stosunki międzynarodowe nie otrzymały jednak swojego „fetysza” metodologicznego, jakim dla antropologii kultury stały się badania terenowe. Wyróżnia je z grona innych nauk i dyscyplin raczej przedmiot badań – sfera międzynarodowości – niż metoda.

Nie znaczy to jednak, że metody etnograficzne nie mogą być przez badaczy stosunków międzynarodowych efektywnie wykorzystywane i stosowane. Wskazuję na istnienie dwóch grup badaczy, których określam mianem „**tłumaczy międzydyscyplinarnych**”. Po pierwsze, identyfikuję grupę, która swoją przynależność dyscyplinarną widzi w obszarze stosunków międzynarodowych, a metody etnograficzne są dla niej narzędziem z jednej strony umożliwiającym lepszy intelektualny dostęp do wybranych zagadnień, z drugiej zaś mającym potencjał emancypacyjny z grzechów dyscypliny stosunków międzynarodowych opartej od swego zarania na „hegemonologii”, a więc prezentującej wyłącznie głosy siły i władzy, zwłaszcza kolonialnej (m.in. Iver B. Neumann, Carol Cohn, Cynthia Enloe, J. Marshall Beier). Po drugie, wyodrębniam grupę, która przy użyciu tych metod bada interesujące ją obszary stosunków międzynarodowych, choć badacze do niej należący sami siebie uznają przede wszystkim za antropologów (m.in. Hugh Gusterson, Ulf Hannerz, Thomas Eriksen, Cris Shore). Złudność tego podziału objawia się w momencie, w którym spoglądamy na afiliacje instytucjonalne tych badaczy bądź wypowiedzi w wywiadach i okazuje się, że większość z nich ma tzw. rozproszoną tożsamość, której przyczyną jest albo stosowanie metody będącej esencją zupełnie odmiennej dyscypliny (grupa pierwsza), albo badanie obszaru tradycyjnie zarezerwowanego dla innych dyscyplin, określanych jako: *world politics, international studies, affairs* bądź *relations*. Czasami przedstawiciele obu tych dyscyplin łączą swoje naukowe wysiłki, jak uczynili to Eriksen i Neumann w tekście *International relations as a cultural system: An agenda for research*. W artykule opisuję przykład badań stosunków międzynarodowych metodami etnograficznymi zastosowanymi przez Neumanna podczas jego lat pracy w norweskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

Wskazuję, że **metoda etnograficzna może stać się dla polskich stosunków międzynarodowych bardzo ważnym elementem w procesie triangulacji metod, źródeł i danych**, otwierającym przed naszym środowiskiem zupełnie nowe horyzonty poznawcze i nowe „tereny” metodologiczne. Jej obecność w polskich stosunkach międzynarodowych może okazać się tym bardziej potrzebna i uzasadniona, że ich badacze reprezentujący „podejścia kulturowe i socjologiczne” stanowią bardzo silną, charakterystyczną grupę, która odwołuje się do antropologiczno-socjologicznej siatki pojęciowej.

Podsumowaniem tego wymiaru moich badań jest artykuł, w którym **definiuję kategorię „zwrotu kulturowego”** w kontekście stosunków międzynarodowych (publikacja nr 4, inne konteksty: Kowalewski, Piasek 2010). W dotychczasowych, podstawowych teoriach stosunków międzynarodowych (realizm, liberalizm, neorealizm, neoliberalizm, marksizm, konstruktywizm) badacze głównie tego ostatniego nurtu zwracali uwagę na centralną rolę wartości i idei w kształtowaniu relacji międzypaństwowych, skupiając się na zagadnieniu tożsamości państw (także poprzez pryzmat tożsamości ich przywódców), które z kolei wpływać mają na wybór ról, jakie państwa chcą pełnić na arenie międzynarodowej. Wspólną podstawą szkoły

konstruktywistycznej jest badanie zakresu, w jakim idee określają strukturę międzynarodową, która następnie konstruuje interesy, tożsamości oraz praktykę polityki zagranicznej państw, oraz tego, w jaki sposób państwa i aktorzy niepaństwowi reprodukują tę strukturę międzynarodową, a czasem nawet powodują jej transformację.

Cieszący się dużym zainteresowaniem od lat 90. XX wieku nurt badawczy zalicza do grona swoich przedstawicieli Alexandra Wendta, Johna Gerarda Ruggiego, Petera Katzensteina, Stefano Guzziniego, Marthę Finnemore, Richarda Ashleya i Friedricha Kratochwila. Ten ostatni jest zresztą współredaktorem tomu *The Return of Culture and Identity in International Relations Theory* (1996) – jednej z podstawowych prac politologicznych, próbującej ocenić rolę kultury dla teorii stosunków międzynarodowych; wymienia się go także jako przedstawiciela nurtu kulturowego (obok Nicholasa Onufa i Johna Meyera) w konstruktywizmie. **Konstruktywiści** to pierwsi teoretycy, którzy tak daleko wychodzą w stronę socjologii, badając wielkie zbiorowe procesy społeczne, nie zaś kwestie oderwane od, intersubiektywnego ich zdaniem, życia społecznego. Zajmują się relacjami „działający podmiot-struktura” (*agency/structure*). Strukturę rozumieją jako zespół podzielanej wiedzy, intersubiektywnych znaczeń, które kształtują i motywują podmioty. Swoją uwagę koncentrują zaś na strukturach kulturowych, twierdząc, że uczestnicy systemu działają, opierając się na znaczeniach, które z kolei są społecznie konstruowane (tak jak kultura jest konstruktem społecznym, nigdy jednostkowym). Co ważne w tych wzajemnych oddziaływaniach – z jednej strony idee i tożsamości są konstruowane społecznie, z drugiej zaś, gdy się już ukonstruuują, mają wpływ na życie międzynarodowe. Istotnym wkładem wprowadzającym kulturę do teorii stosunków międzynarodowych są również stworzone w ramach konstruktywizmu koncepcje „kultury społeczności międzynarodowej” i „kultury światowej”.

Wskazuję zatem (publikacja nr 4), że przyjęcie perspektywy kulturowej w procesie analizowania współczesnych stosunków międzynarodowych oznaczać dla mnie będzie uznanie, że:

1. Stosunki międzynarodowe warunkowane są nie tylko przez aktualnie istniejący układ sił (ekonomicznych, wojskowych, politycznych), ale przez nagromadzone w procesie dziejowym, przekazywane w ramach kultury wyobrażenia o świecie (i swoim miejscu w tym świecie), wartości, wzory zachowań, wyrażane i stosowane przez uczestników stosunków międzynarodowych w ramach procesów interakcji, zachodzących na forum międzynarodowym.
2. Miejsce danego uczestnika stosunków międzynarodowych w „społeczności międzynarodowej” wynika w dużej mierze z potencjału kulturowego (jako istotnego elementu *soft power*), uzupełniającego i wpływającego na *hard power* oraz zdolności do stworzenia wiarygodnej narracji o swoim miejscu i roli w kształcie współczesnego świata.
3. Różnorodność kultur skutkuje odmiennością sposobów postrzegania rzeczywistości, jej oceniania, w konsekwencji – działania. Świadomość różnic kulturowych (świadomość międzykulturowa) i świadomość zasad rządzących własną kulturą (świadomość kulturowa) są elementami koniecznymi dla pełniejszej analizy współczesnych stosunków międzynarodowych.
4. Kultura jest dynamicznym i zmiennym procesem, rozpatrywanym na różnych obszarach znaczeniowych jako kategoria ksenogamiczna.

2.3.2. Wymiar prawnomiędzynarodowy

Pojęcia „zwrotu kulturowego” i „antropologizacji” obecne w rozważaniach opisanych w punkcie 2.3.1. przeniosłam następnie na grunt refleksji nad prawem międzynarodowym i jego ewolucją, wskazując także na jego kolonialne korzenie. Zauważam, że badanie relacji prawa i kultury jest

trwale osadzone w refleksji naukowej. Dowodem na to jest ukonstytuowanie się w teoriach prawa osobnego nurtu badań nad kulturą prawną, a w zasadzie nad pluralizmem kultur prawnych, oraz funkcjonowanie osobnej subdyscypliny: antropologii prawa, badającej prawo jako instytucję świata kultury. Te dwa nurty badawcze wzajemnie na siebie wpływają, choć swoje korzenie wywodzą z dwóch zasadniczo odmiennych dyscyplin naukowych: nauk prawnych i antropologii kulturowej (nr 5).

Antropologizacja prawa międzynarodowego polega według mnie m.in. na stopniowym reinterpretowaniu pojęcia kultury, zmierzającym ku uwzględnieniu jej szerokiego, antropologicznego rozumienia, oraz na dostrzeganiu konsekwencji takiego ujmowania kwestii kulturowych dla stosowania prawa międzynarodowego w praktyce (np. Lenzerini 2014). Tego typu zmiana wiąże się także z debatą nad statusem i rolą prawa międzynarodowego we współczesnym świecie, w której pojawiają się głosy dotyczące konieczności redefinicji jego dotychczasowych funkcji i celów. Zauważam, że dokonujący się **zwrot kulturowy (ang. *cultural turn*) w obszarze prawa międzynarodowego** polega – po pierwsze – na uwzględnianiu w praktyce orzeczniczej różnorodnych organów o charakterze sądowym bądź quasi-sądowym roli kultury i jej znaczenia dla podejmowania prawidłowych rozstrzygnięć, formułowania stanowisk i zaleceń. Kultura, obecna w aktach prawa międzynarodowego pod postacią różnych definicji (m.in. życie kulturalne, rozwój kulturalny, prawa kulturalne, dziedzictwo kulturowe, różnorodność kulturowa, dobra kulturalne), jest interpretowana coraz szerzej: przestaje być utożsamiana z tzw. kulturą wysoką, a zaczyna być rozumiana jako najważniejszy aspekt życia człowieka, ogarniający i wpływający na wszelkie pozostałe dziedziny jego aktywności.

Po drugie, zwrot kulturowy w prawie międzynarodowym zaznacza się w procesie tworzenia nowych norm prawnomiędzynarodowych, jak również instrumentów o charakterze *soft law*, poświęconych ochronie różnorodnych aspektów kultury. Budowane są przy tym coraz szersze definicje legalne, czego dowodem może być brzmienie definicji niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Konwencji UNESCO z 2003 roku bądź definicja różnorodności kulturowej z Konwencji UNESCO z 2005 roku w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego. Po trzecie wreszcie, zwrot kulturowy w prawie międzynarodowym obejmuje i odnosi się także do perspektywy postkolonialnej, która wywołała potrzebę „odwesternizowania” refleksji nad prawem międzynarodowym. Przejawia się to w głębszej refleksji nad przyczynami, dla których to właśnie europejska szkoła prawa natury, a następnie powstała także w Europie doktryna pozytywizmu prawniczego, stworzyły i ukształtowały współczesne prawo międzynarodowe, wyznaczając kierunki jego rozwoju od XVI do I połowy XX wieku. Badacze wspominają zatem o jego aspiracji do uniwersalizmu, a zarazem jego konsekwencji, czyli imperializmu. W XXI wieku również ten imperialny charakter prawa międzynarodowego ulega redefinicji.

Ścisły rozwój prawa międzynarodowego związany z wydarzeniami w stosunkach międzynarodowych sprawia, że na jego kształt mocno wpływa zasadnicza przebudowa porządku międzynarodowego, która dokonała się w dwóch odsłonach: po II wojnie światowej i po 1989 roku. Na początku XXI wieku pojawia się także nowa oś debaty: religijno-kulturowa (cywilizacyjna), związana m.in. z nowymi zagrożeniami tworzonymi przez transnarodowe ugrupowania terrorystyczne i koniecznością znalezienia adekwatnych możliwości reagowania na nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego, pojawiające się w kontekście instrumentalizacji i polityzacji religii i kultury. Zachodzi w związku z tym w sposób naturalny proces kulturyzacji prawa międzynarodowego, przejawiający się większą wrażliwością i świadomością kulturową reprezentowaną zarówno przez teoretyków, jak i praktyków zajmujących się jego stosowaniem.

Ważnym punktem w moich badaniach, sytuującym analizę prawną w kontekście politycznym oraz w analizie antropologicznej, było zbadanie korzeni i późniejszej ewolucji

koncepcji ludobójstwa kulturowego, które po starannej analizie określiłam neologizmem naukowym „kulturobójstwo” (nr 6).

Zbadanie historii obecności tego pojęcia w prawie międzynarodowym miało pomóc w udzieleniu odpowiedzi na pytanie tytułowe: czy jest to niedokończony – a więc mający w przyszłości szansę na powrót w ramach prawnych – projekt prawa międzynarodowego, czy też jest to projekt odrzucony. Jeśli zaś został odrzucony, to w jakiej sferze stosunków międzynarodowych, a w jakiej pozostaje nadal aktualny, obecny czy wręcz odgrywa pierwszoplanową rolę.

Zwracam uwagę, że aspekt kulturowy funkcjonował jako centralny w koncepcji ludobójstwa stworzonej przez Rafała Lemkina. Centralny, gdyż – mimo wyodrębnienia w osobną kategorię – przewija się także wśród pozostałych aspektów ludobójstwa: politycznego, społecznego, religijnego, ekonomicznego i moralnego, jako atakowany nośnik tożsamości i spójności danej grupy, „myśli narodowej”, języka, religii, wartości i moralności. Takie podejście do kwestii kultury Lemkin zawdzięczał studiowaniu dzieł innego wielkiego Polaka, robiącego ówczesnie zawrotną karierę w świecie anglosaskiej nauki – antropologa Bronisława Malinowskiego.

Szczegółowo analizowałam zmiany definicji ludobójstwa kulturowego w toku prac nad Konwencją w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (przyjętą ostatecznie w 1948 roku), także w kontekście pozostawionych w rękopisach projektów ksiązek i artykułów Lemkina, a następnie śledziłam powrót tej koncepcji w trakcie debaty nad przyjęciem Deklaracji praw ludów tubylczych (przyjętej ostatecznie w 2007 roku). Analizę prawną uzupełniłam analizą kontekstu historycznego i politycznego oraz sformułowałam wnioski, biorąc pod uwagę całokształt obecnie obowiązujących regulacji prawnomiędzynarodowych. Pozwoliło mi to także na wskazanie zapomnianych – historycznych i antropologicznych – źródeł intelektualnych koncepcji prawnych Lemkina.

Swoje badania związane z konceptualizacją kategorii kultury i tożsamości kulturowej kontynuowałam, badając Konwencję UNESCO z 2003 roku, uznawaną za najbardziej antropologiczną, a zarazem „demokratyczną” konwencję prawa międzynarodowego. Poświęciłam jej trzy kolejne publikacje (nr 7, 8, 9). Największą objętościowo stanowi pogłębioną analizę historii powstania oraz funkcjonowania wszystkich artykułów Konwencji, połączoną z analizą prawa krajowego *de lege lata* i propozycjami *de lege ferenda* (nr 7). Kolejna jest połączeniem komentarza prawnego z analizą kontekstu implementacyjnego, społecznego odbioru Konwencji w Polsce oraz obaw zgłaszanych przez uczestników warsztatów i konsultacji, które miałam okazję współorganizować (publikacje nr 8 i 20). Najnowsza zaś (nr 9) stanowi pierwsze w ogóle w nauce analityczne studium przypadku, całościowo ujmujące prace nad włączeniem do Konwencji z 2003 roku tzw. Rejestru dobrych praktyk (art. 18 Konwencji). W ramach badań nad tym zagadnieniem przeprowadziłam nie tylko szczegółową analizę wszystkich dyskusji i wypowiedzi państw odnoszących się do tego Rejestru na forum UNESCO w trakcie trwania prac nad Konwencją, ale również debat nad każdą propozycją wniosku do Rejestru zgłaszaną przez poszczególne państwa. Aby uzyskać pogląd na efektywność tego mechanizmu Konwencji, przeprowadziłam również wywiady z ekspertami UNESCO i osobami zaangażowanymi w prowadzenie Rejestru (pobyty badawcze opisane w punkcie 3.3). Zwińczeniem moich rozważań była identyfikacja najistotniejszych problemów w funkcjonowaniu tego Rejestru oraz zaproponowanie zmian o charakterze *de lege ferenda*.

2.3.3. Wymiar polityczny

W tym wymiarze badawczym sytuują się moje prace, w których analizuję sposoby włączania zagadnień kultury, tożsamości kulturowej i dziedzictwa kulturowego do stosunków międzynarodowych za pośrednictwem różnorodnych polityk (np. polityki zagranicznej czy polityki

kulturalnej państw, jak również polityk kształtowanych przez organizacje międzynarodowe zajmujące się tym obszarem, zwłaszcza Unię Europejską czy UNESCO). W ramach tego wymiaru badałam **związki kultury z *soft power* poprzez kategorię „niematerialnego dziedzictwa kulturowego” (nr 10).**

Koncepcja „niematerialnego dziedzictwa kulturowego”, najmocniej spośród dotychczasowych globalnych wieleń dziedzictwa kulturowego (materialnego, przyrodniczego) eksponująca problematykę tożsamości, praktyk i procesów reprodukowanych w kontekście międzypokoleniowym, analizowana jest jako narzędzie, które państwa wykorzystują w kształtowaniu dyplomacji publicznej i wzmacnianiu potencjału swojej *soft power*. Odbywa się to w ramach upowszechniającego się współczesnego „kultu dziedzictwa”, nazwanego przez Davida Lowenthala nową, międzynarodową religią (Lowenthal 1998). Ma to służyć podkreśleniu szczególnej roli, jaką współcześnie przypisuje się dziedzictwu – roli w dużej mierze politycznej, w której wybieranie zarówno przez poszczególne państwa, jak i społeczność międzynarodową (np. za pośrednictwem UNESCO) tego, co nosić będzie etykietkę „dziedzictwa” („światowego”, „niematerialnego” etc.), ma charakter legitymizowania i określania dopuszczalnego kształtu tożsamości narodowych, grupowych, jednostkowych.

W kontekście istniejących rankingów *soft power* oraz liczby wpisów na listach UNESCO analizuję kraje członkowskie Unii Europejskiej, jak również państwa zajmujące na tych listach czołowe miejsca. W pracy tej wskazuję, że obok „usankcjonowanego dyskursu dziedzictwa” (Laurajane Smith) pojawił się nowy – „**dyskurs dziedzictwa niematerialnego**”. Podkreślam, że UNESCO pełni rolę arbitra w obu tych dyskursach, i badam zależność poszczególnych państw od dyskursów dziedzictwa i prowadzonej polityki kulturalnej w kontekście miejsca zajmowanego w wybranych rankingach *soft power*. Głównym wnioskiem z przeprowadzonych badań jest twierdzenie, że dziedzictwo kulturowe – zarówno materialne, jak i niematerialne – jest ważnym elementem *soft power* wszystkich państw, zarówno małych, średnich, jak i „globalnych graczy” (zwracam tutaj uwagę na szczególną sytuację Stanów Zjednoczonych oraz Wielkiej Brytanii). Jednak tylko w przypadku „globalnych graczy” potencjał wyróżnianego przez nich dziedzictwa kulturowego może być rozwijany poza dyskursami dziedzictwa i poza organizacjami, które pragną w tym dyskursie odgrywać wiodącą rolę, takimi jak UNESCO.

Swoistym zwieńczeniem moich badań nad Konwencją z 2003 roku jest publikacja nr 11. Stanowi ona podsumowanie całokształtu prowadzonych przeze mnie badań nad podstawowymi zasadami rządzącymi tą Konwencją. W publikacji konstruuje, a następnie rozwijam 10 kluczowych spostrzeżeń podsumowujących zmiany, jakie zaszły w międzynarodowych stosunkach kulturalnych i międzynarodowym prawie ochrony dziedzictwa kulturowego za sprawą przyjęcia Konwencji z 2003 roku:

- Spostrzeżenie 1: Konwencja z 2003 roku radykalnie zmieniła sposób myślenia i definiowania tego, czym jest dziedzictwo kulturowe.
- Spostrzeżenie 2: Konwencja z 2003 roku jest „siostrą” Konwencji z 1972 roku oraz Konwencji z 2005 roku.
- Spostrzeżenie 3: Konwencja z 2003 roku jest instrumentem prawnym, społecznym, ale i politycznym, co może czasami prowadzić do nadużyć oraz wywoływać skutki uboczne.
- Spostrzeżenie 4: Reprezentatywna lista jest wszystkim. I żyje własnym życiem.
- Spostrzeżenie 5: Konwencja z 2003 roku wzmacnia prestiż i *soft power* zarówno państw, jak i UNESCO.
- Spostrzeżenie 6: Konwencja z 2003 roku uruchomiła nowe procesy patrymonializacji.

- Spostrzeżenie 7: Konwencja z 2003 roku stworzyła nowe pola władzy dla nauk o człowieku i kulturze, zwłaszcza dla antropologii kultury (etnologii, etnografii, folklorystyki).
- Spostrzeżenie 8: Konwencja z 2003 roku jako pierwsza oddała głos i podmiotowość wspólnotom, grupom i jednostkom.
- Spostrzeżenie 9: Przemysłana implementacja Konwencji z 2003 roku na poziomie lokalnym jest jej największą siłą, która może w praktyce zapewniać realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju.
- Spostrzeżenie 10: Konwencja z 2003 roku jest największym osiągnięciem współczesnego międzynarodowego prawa ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzącym równocześnie do jego dalszej fragmentacji.

W konkluzjach stwierdzam, że choć Konwencja z 2003 roku ma charakter polityczny – jak każdy instrument prawa międzynarodowego, ratyfikowany przez państwa, gromadzący reprezentantów tych państw i będący platformą realizacji ich interesów – to jednocześnie łamanie prób jej funkcjonowania w przestrzeni wolnej od polityki jest dla niej największym zagrożeniem. *System checks and balances*, który kształtuje się na naszych oczach po 10 latach jej funkcjonowania, w ramach którego współpracują ze sobą depozytariusze dziedzictwa (wspólnoty, grupy i jednostki), przedstawiciele państw (także za pośrednictwem i przy udziale Sekretariatu Konwencji) i reprezentanci świata nauki (eksperti), wymaga nieustannej troski o zachowanie między nimi właściwej równowagi. Pesymistyczna, choć zarazem realistyczna, ocena tego wyzwania sugeruje, że „implementacyjny optymizm” wynikający z niemalże uniwersalnej ratyfikacji Konwencji z 2003 roku oraz presja państw do bycia „na” listach nigdy całkowicie nie uwolnią tej Konwencji od polityki i od prób zwiększania roli państw kosztem pozostałych dwóch kluczowych elementów tego systemu. Równocześnie realistyczna ocena tej sytuacji może pozwolić na wypracowywanie takich (proceduralnych) rozwiązań, które umożliwią praktyczne wzmocnienie roli samych depozytariuszy, uwypuklą znaczenie zasad etycznych obejmujących ich dziedzictwo i wreszcie, możliwie zobiektywizują kryteria ewaluacji wniosków o wpisy na listy, jak i ewaluacji samej Konwencji; w ten sposób ograniczą, choć zapewne nigdy nie wyeliminują, procesy jej upolityczniania.

Publikacja nr 12 jest efektem ponad dwuletnich badań dotyczących tego, w jaki sposób Europa jako region geograficzny oraz jako Unia Europejska odnosi się do nowego instrumentu prawnego, jakim jest Konwencja z 2003 roku, jak go wykorzystuje bądź ignoruje. Istotnym elementem prowadzonych badań nad Konwencją, uwidocznionym w tym tekście, było zastosowanie **triangulacji metod badawczych**: połączenie analizy dokumentów, analizy dyskursu, analizy prawnego-empirycznej i metod etnograficznych, jako mogących dać nowy, pełniejszy wgląd w badaną problematykę. W publikacji tej argumentuję, że z jednej strony Europa jako region okazała się bardzo efektywna w operacjonalizacji Konwencji z 2003 roku, zwłaszcza jeśli chodzi o liczbę elementów zgłoszonych na Reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości. Z drugiej strony podkreślam, że polityka UE w kwestii dziedzictwa niematerialnego stanowi margines działań podejmowanych przez nią w zakresie dziedzictwa kulturowego: jej rdzeniem jest nieustająco dziedzictwo światowe związane z Konwencją UNESCO z 1972 roku w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Określam tę politykę jako funkcjonującą w podwójnej pułapce: „światowego dziedzictwa” i „unijnego rynku dziedzictwa”. Ta druga pułapka wiąże się z wynikami analizy dyskursu widocznego w dokumentach UE i w wypowiedziach jej przedstawicieli, kryteriach wyłaniania projektów finansowanych z funduszy unijnych etc. Wskazuję także na retoryczny sposób uzupełniania dokumentów unijnych o określenia „dziedzictwo niematerialne”, bez powiązania ich z koncepcjami Konwencji UNESCO z 2003 roku, z której to pojęcie i jego

definicja pochodzą. Przedstawiam w tym rozdziale przyczyny takiego *status quo*, jak również identyfikuję wyzwania związane z obecnością koncepcji niematerialnego dziedzictwa kulturowego w przestrzeni geograficznej Europy i przestrzeni organizacji regionalnej, jaką jest Unia Europejska.

Podsumowaniem badań w tym wymiarze jest **wyodrębnienie, zdefiniowanie i analiza procesu „patrymonializacji” w stosunkach międzynarodowych (nr 13)**. Przedstawiam najważniejsze tendencje w międzynarodowej ochronie dziedzictwa kulturowego w ujęciu instytucjonalnym, tj. w działalności wybranych organizacji międzynarodowych o charakterze koordynacyjnym (UNESCO i Rada Europy) i integracyjnym (Unia Europejska) oraz prawnomiędzynarodowym. Pojęcie „patrymonializacji” wprowadzam jako analitycznie pomocne dla badania procesów politycznych, których przedmiotem jest stosunek do koncepcji dziedzictwa kulturowego jako określonego zasobu. Zasób ten musi zostać poddany procedurom legitymizacji i instytucjonalizacji, podejmowanym na różnorodnych forach międzynarodowych, na podstawie określonej polityki selekcji, klasyfikacji i hierarchizacji tych elementów owego zasobu, które uznane zostają za wartościowe z punktu widzenia określonej jednostki, grupy, wspólnoty, administracji samorządowej, państwowej czy międzynarodowej oraz spełniają kryteria stworzone i narzucone przez legitymizowane do tego gremia (rady, komisje, komitety, zespoły eksperckie). Patrymonializację przyrównuję także do uregulowanego prawnie „przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza”, podczas którego spadkobierca ogranicza swoją odpowiedzialność za długi spadkodawcy do wysokości stanu czynnego spadku (wybiera zatem dla siebie względnie najbezpieczniejsze, najkorzystniejsze rozwiązanie). Przenosząc rozwiązania prawne na grunt rozważań antropologiczno-politologicznych, zauważam trafność analogii: o ile stosunkiem do całości naszego spadku, włącznie z wszelkimi jego obciążeniami (długami), zajmować się musi i zajmuje historia, o tyle heritologia zajmuje się tym, co zostaje z tego spadku wybrane w różnorodnych procesach legitymizujących i instytucjonalizujących dziedzictwo – tylko tym, z czym zapagniemy się utożsamić. Idąc tropem rozważań Dereka Gillmana, dziedzictwem będą te historie, które sami lubimy o sobie opowiadać, bo podkreślają nasze osiągnięcia, umniejszając nasze błędy (Gillman 2010). W ich ramach dziedzictwo „kolonizuje przeszłość”, instrumentalnie wykorzystując ją do własnych, współczesnych celów. Jedynie w wyjątkowych, dramatycznych i traumatycznych wypadkach dojść może do odrzucenia spadku w całości (np. stosunek współczesnych Niemiec do III Rzeszy).

Wskazuję, że patrymonializacja jest elementem polityki kulturalnej prowadzonej dziś nie tylko przez państwa, lecz także przez organizacje międzynarodowe, społeczności lokalne oraz inne podmioty, w realiach funkcjonowania różnorodnych reżimów międzynarodowej ochrony dziedzictwa kulturowego (fragmentacja). Jest elementem polityki kulturalnej proponującej „określoną lekturę przeszłości”, w której przeszłość odgrywa coraz mniejszą rolę, a coraz wyraźniejszą – wyzwania teraźniejszości, w której ludzie jako depozytariusze dziedzictwa i ich potrzeby stają się ważniejsi, bądź równie ważni, co samo dziedzictwo (partycypacja społeczna). Patrymonializacja łączy się zatem z procesami legitymizacji i instytucjonalizacji, utrwalającymi i zabezpieczającymi istnienie zasobu zdefiniowanego jako *patrimonium*. Podsumowując, stwierdzam, że wyczerpuje się paradygmat dziedzictwa kulturowego, jaki znaliśmy: rozpada się wiara w uniwersalność dziedzictwa, rozwija się kult lokalności, narracja o dziedzictwie światowym zderza się z rozproszonymi mikro-*herito*-narracjami. Coraz bardziej intensywne, a zarazem wewnętrznie heterogeniczne procesy patrymonializacji z pewnością silnie wpłyną na obraz stosunków międzynarodowych, jaki objawi się przed nami za kolejne 10 lat.

Podsumowanie

Sądzę, że mój wkład – w przypadku przedstawianego osiągnięcia – w rozwój stanu wiedzy w ramach dyscypliny nauki o polityce można zauważyć i analizować na trzech płaszczyznach. Wydaje się, że po pierwsze, jest to systematyczne i kompleksowe badanie roli, jaką konceptualizacja „kultury” odgrywa w analizowaniu i wyjaśnianiu zmian zachodzących w stosunkach międzynarodowych, w tym sposobów, w jakie postrzegają ją i wykorzystują aktorzy tych stosunków. Po drugie, jest to praktyczne zastosowanie postulatów badań interdyscyplinarnych, łączących teorie i metody pochodzące z różnych dziedzin i dyscyplin nauki, w tym po raz pierwszy zastosowanie koncepcji teoretycznych i metod badawczych antropologii kulturowej w nauce o stosunkach międzynarodowych w Polsce⁶. W tym sensie sądzę, że udało mi się przyczynić do rozwinięcia namysłu teoretycznego i metodologicznego w ramach nauk o polityce, dotyczącego badania kultury na polu stosunków międzynarodowych. Po trzecie, jest to wzbogacenie języka polskich nauk o polityce w dotychczas nieobecne bądź słabo obecne pojęcia oraz zaproponowanie ich naukowych definicji aplikujących je po raz pierwszy na gruncie analitycznym stosunków międzynarodowych. Do takich pojęć należą: „kulturobójstwo” (nr 6), „zwrót kulturowy” (nr 4, 6, 6a), „antropologizacja stosunków międzynarodowych” (nr 2), „antropologizacja prawa międzynarodowego” (nr 5), „patrymonializacja” (nr 13) w publikacjach z cyklu oraz spoza cyklu: „świadomość międzykulturowa” (nr 28).

W roku moich badań zweryfikowałam postawioną tezę o wzrastającym znaczeniu „kultury” dla współczesnych stosunków międzynarodowych. Dowodem na to jest zwiększająca się liczba publikacji poświęconych czynnikowi kulturowemu w stosunkach międzynarodowych w nauce polskiej i światowej oraz proliferacja regulacji o charakterze zarówno politycznym, jak i normatywnym na forum międzynarodowym, będąca dowodem zainteresowania „kulturą” i zwiększonej aktywności aktorów stosunków międzynarodowych do niej się odwołujących.

Istotą prowadzonych przeze mnie badań w okresie 2012–2019 było wieloaspektowe, niezadko zespołowe, badanie roli kultury w stosunkach międzynarodowych. Chcę podkreślić, że każdorazowa redakcja naukowa publikacji zbiorowych była przeze mnie prowadzona z najwyższą starannością i drobiazgowością, obejmując nie tylko korektę językowo-stylistyczną i bibliograficzną nadsyłanych wstępnych wersji artykułów, ale przede wszystkim konsultację merytoryczną, wymagającą intensywnej współpracy z autorami, a następnie recenzentami zewnętrznymi publikacji zbiorowych. Każdorazowo czuwałam nad procesem wprowadzania poprawek poroencyjnych do publikacji, będąc pośrednikiem między recenzentami a autorami, oraz ściśle współpracowałam z tłumaczami, w przypadku przygotowywania wydania angielskiego publikacji zbiorowych.

Ten „wspólnotowy” wymiar mojej aktywności naukowej, pozwalający na twórcze włączanie w prowadzone przeze mnie badania dużej liczby badaczy, pozwolił mi jeszcze lepiej zrozumieć i dostrzec, jak różnorodne może być badanie kultury, tym bardziej, że współpracujący ze mną autorzy wywodzili się z często odległych od siebie środowisk naukowych: byli to zarówno antropologowie, etnografowie, muzykolodzy, językoznawcy, historycy, religioznawcy, jak i prawnicy, politolodzy czy badacze bezpieczeństwa. Potwierdza to liczba zredagowanych przeze mnie tekstów (186 pozycji) i współpraca w roli redaktora lub współredaktora z blisko 200 autorami z Polski i ze świata (w sumie z blisko 30 krajów). Zespołowe badania i dyskusje umożliwiły także w moim przekonaniu uwidocznienie kulturowego nurtu badawczego w polskiej nauce o stosunkach międzynarodowych. Zachęciły również do podejmowania dalszych działań na rzecz budowania nowych zespołów badawczych, także dla celów publikacji nieobjętych zgłaszanym cyklem, a ważnych dla szeroko rozumianego środowiska badaczy stosunków międzynarodowych (nr 33).

⁶ Badania takie i refleksja nad włączeniem antropologii kultury do nauk o polityce są rozwijane w Polsce w obszarze antropologii polityki, nie zaś w obszarze nauki o stosunkach międzynarodowych, *vide*: Załęski 2010, 2011, 2014, Wierzbicki 2014, Filipowicz 2011.

W postawie otwartej na międzydyscyplinarny i międzyśrodowiskowy *polilog* (rozmowę wielu uczestników reprezentujących różne dziedziny, nauki i dyscypliny) utwierdziło mnie gromadzone własne doświadczenie badawcze, w którym najpełniejszy wgląd w analizowaną problematykę otrzymałam, łącząc różnorodne role: krytycznego badacza – obserwatora, wykładowcy akademickiego, eksperta, przedstawiciela organizacji pozarządowej, „advokata” społeczności i zarazem członka organu doradającego Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Choć nierzadko właściwe wyważenie prezentowanego stanowiska na tak różnorodnych polach mojej aktywności nie było łatwe, to towarzyszące mu doświadczenie oceniam jako niezwykle wartościowe intelektualnie i badawczo. W efekcie **łączenia różnorodnych ról** byłam w stanie rozwijać międzynarodowe kontakty naukowe, zyskać zaufanie przedstawicieli różnorodnych środowisk (naukowych, wojskowych, politycznych, pozarządowych, eksperckich) i dostęp do wrażliwych informacji oraz wartościowych danych, a nierzadko także kształtować praktyczne rozwiązania mające na celu realizację wartości i celów związanych z poszanowaniem kultury, przede wszystkim dziedzictwa niematerialnego, i kształtowaniem świadomości międzykulturowej w prowadzonych przeze mnie warsztatach i szkoleniach.

Zdaję sobie sprawę, że zagadnienie sposobów i metod badania „kultury” w stosunkach międzynarodowych nie zostało przeze mnie w pełni wyczerpane, mimo systematycznej pracy badawczej. Na obecnym etapie mojego rozwoju naukowego interesuje mnie zbadanie, czy antropologia stosunków międzynarodowych jako swoista forma subdyscypliny naukowej ma rację bytu, jakie są warunki konieczne, aby mogła funkcjonować na mapie nauki, i realne przeszkody stojące na drodze temu, aby tak się stało. Znak zapytania, jaki pojawił się na konferencji American Anthropological Association w 1988 roku w panelu zatytułowanym *Is Anthropology of International Relations Possible?*, nadal, mimo upływu 30 lat, nie stracił w moim przekonaniu na aktualności. W świetle przeprowadzonych dotychczas przeze mnie badań wydaje się, że jego obecność uzasadniona jest z co najmniej dwóch, powiązanych ze sobą, powodów: niepewności epistemologicznego, metodologicznego i ontologicznego statusu stosunków międzynarodowych oraz wywoływanej pojęciem „stosunki międzynarodowe” makroskali, traktowanej podejrzliwie przez antropologów z powodu ryzyka fałszywych generalizacji, od których ich dyscyplina próbuje za wszelką cenę uciec. Eriksen i Neumann piszą, że dla antropologii stosunki międzynarodowe jako obszar badawczy są tak „oszałamiające w swojej skali i zarazem tak trudno uchwytnie w swjej istocie”, że antropologowie raczej niechętnie wybierają je jako „swój teren” (Eriksen, Neumann 1993). Zachęcają jednak, by ten opór przelamali, wskazując na potencjalne tematy, które mogłyby ich zainteresować. Ze swojej strony widzę możliwość pogłębiania dyskusji z polskimi politologami nad przelaniem rezerwy do antropologii kulturowej, nieuznawanej dotychczas za naukę pomocniczą nauk o polityce (za takie uznawane są natomiast historia, filozofia, socjologia, ekonomia i nauka o organizacji, prawo, psychologia społeczna, vide: Chmaj, Żmigrodzki 1996, Gałganek, Halizak, Pietraś 2012). Traktuję to zarazem jako wyzwanie badawcze, z którym będę chciała się zmierzyć w najbliższych latach mojej aktywności naukowej.

2.3.4. Inne publikacje związane tematycznie z przedstawianym osiągnięciem

Moja działalność naukowa dotycząca analizowania kultury w stosunkach międzynarodowych zaowocowała także innymi publikacjami, których nie przedstawiam w ramach zgłaszanego osiągnięcia, odnoszącymi się wszakże do poruszanych w ramach tego cyklu zagadnień. Najważniejszą z nich jest gościnna redakcja dedykowanego tomu międzynarodowego czasopisma naukowego „Santander Art and Culture Law Review”.

- [14.] *Intangible Cultural Heritage – Successes, Problems and Challenges Ten Years After the Entry into Force of the UNESCO 2003 Convention*, „Santander Art and Culture Law Review” 2017/2, redaktor gościnny (wraz z dr. L. Lixińskim, University of New South Wales, Sydney, Australia) specjalnego numeru czasopisma naukowego, 400 s.; ISSN 2450-050X⁹.

Mój wkład jako współredaktora gościnnego, współpracującego z trzema redaktorami głównymi czasopisma, polegał na współtworzeniu koncepcji całego numeru, w tym call for papers, współautorstwie wprowadzenia do numeru (Guest Editorial), współtworzeniu koncepcji i redakcji wywiadu z Cecile Duvelle, współredagowaniu wszystkich artykułów dotyczących niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zamieszczonych w tym numerze, autorstwie trzech krótkich artykułów o charakterze sprawozdawczo-informacyjnym oraz współpracy z zewnętrznymi recenzentami i autorami, co stanowi 25% wkładu pracy w powstanie publikacji (oświadczenia współredaktorów w dokumentacji wniosku).

- [14a.] Schreiber Hanna, Lixiński Lucas (2017), *“We Need to Make Synergies between the Conventions. This is the Next Step for UNESCO...” Cecile Duvelle Talks to Hanna Schreiber and Lucas Lixiński*, „Santander Art and Culture Law Review”, vol. 2, s. 21–32; ISSN 2450-050X (swój wkład oceniam na 70%).
- [14b.] Lixiński Lucas, Schreiber Hanna (2017), *Guest Editorial: Intangible Cultural Heritage: Successes, Disappointments, and Challenges*, „Santander Art and Culture Law Review”, vol. 2, s. 17–20; ISSN 2450-050X (swój wkład oceniam na 50%).
- [14c.] Schreiber Hanna (2017), *Building Bridges between the 1972 and 2003 Conventions: Challenges for the Future. Side Event at the 41st Session of UNESCO World Heritage Committee*, Kraków, 10 July 2017, „Santander Art and Culture Law Review”, vol. 2, s. 355–356; ISSN 2450-050X.
- [14d.] Schreiber Hanna (2017), *The First Nomination from Poland Submitted to the Representative List of Intangible Cultural Heritage of Humanity (2018 Cycle)*, „Santander Art and Culture Law Review”, vol. 2, s. 364–365; ISSN 2450-050X.
- [14e.] Schreiber Hanna (2017), *16+1 Expert-Level Forum: China and East-Central Europe on the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage Kraków, 11–14 October 2016*, „Santander Art and Culture Law Review”, vol. 2, s. 370–372; ISSN 2450-050X.

Jako badania uzupełniające publikacje przedstawione w cyklu, zwłaszcza te dotyczące Konwencji UNESCO z 2003 roku, traktuję również następujące pozycje:

- [15.] Schreiber Hanna (2014), *Niematerialne dziedzictwo kulturowe – brakujące ogniwo w systemie ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Między terra incognita a terra nullius?*, [w:] *Dlaczego i jak w nowoczesny sposób chronić dziedzictwo kulturowe. Materiały pokonferencyjne*, Rottermund A. (red.), Polski Komitet ds. UNESCO, Warszawa, s. 157–174; ISBN 978-83-902939-8-1.
- [16.] Schreiber Hanna (2014), *Folklor lub dziedzictwo: kłopoty z pojęciami = kłopoty z praktyką*, [w:] *Kultura ludowa. Teorie, praktyki, polityki*, Fatyga B., Michalski R. (red.), Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Warszawa, s. 367–374; ISBN 978-83-61493-68-6.

⁹ 32 teksty, 32 autorów. Czasopismo indeksowane w bazach danych: CEEOL, CEJSH, Czytelnia Czasopism Prawnych Online prowadzonej przez Wolters Kluwer, ERIH Plus, ICI Journals Master List 2017: 90/86.

Jako wspierające tematycznie zgłaszany cykl oceniam także przygotowywane przeze mnie systematycznie sprawozdania z wydarzeń związanych z badaniem kultury w stosunkach międzynarodowych, w które miałam okazję być osobiście zaangażowana:

- [17.] Schreiber Hanna (2018), *Szopkarstwo krakowskie – pierwszy polski wpis na liście dziedzictwa niematerialnego UNESCO*, „Twórczość Ludowa”, R. XXXIII (85), nr 3–4, s. 58; ISSN 0860-4126.
- [18.] Schreiber Hanna (2016), *Pierwsze Forum Ekspertkie Chiny – Europa Środkowa i Wschodnia nt. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, „Twórczość Ludowa”, R. XXXI (81), nr 3–4, s. 52; ISSN 0860-4126.
- [19.] Schreiber Hanna (2016), *Posiedzenie Komitetu Międzypaństwowego ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO w Addis Abebie (Etiopia)*, „Twórczość Ludowa”, R. XXXI (81), nr 3–4, s. 53; ISSN 0860-4126.
- [20.] Brzezińska Anna Weronika, Schreiber Hanna, Smyk Katarzyna (2013), *Warsztaty dla ekspertów organizacji pozarządowych i instytucji kultury w sprawie Konwencji UNESCO o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku Lublin, 25–26 października 2012 roku. Sprawozdania*, [w:] *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona*, Adamowski J., Smyk K. (red.), Wydawnictwo UMCS i Narodowy Instytut Dziedzictwa, Lublin–Warszawa, s. 353–367; ISBN 978-83-7784-426-7.
- [21.] Schreiber Hanna (2013), *Sprawozdanie z konferencji Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW „Kultura w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych”, Warszawa, 14 listopada 2012 r.*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, t. 47, s. 267–272; ISSN 0209-0961.

Swoje doświadczenie związane z praktycznymi aspektami stosowania wyników prowadzonych przeze mnie badań pogłębiałam również dzięki zaproszeniom do pisania ekspertyz:

- [22.] Schreiber Hanna (2018), *Rekomendacje do programu działań na lata 2019–2022 Pracowni Muzyki Tradycyjnej Instytutu Muzyki i Tańca i federacji Forum Muzyki Tradycyjnej. Kilka uwag w kwestii uchwycenia aktualnego „międzymiejsca” krajobrazu muzyki tradycyjnej*; ekspertyza na zlecenie Instytutu Muzyki i Tańca, Warszawa.
- [23.] Schreiber Hanna (2017), *Comparative Study on Intangible Cultural Heritage Law: Poland*; ekspertyza przygotowana w ramach projektu OSMOSE dla Institute of Social Sciences on Politics, ISP-CNRS, France / Latvian Academy of Culture, International Society for Research on Art and Cultural Heritage Law, Warszawa.
- [24.] Schreiber Hanna (2016), *Towards Including Legal Dimension in the Future UNESCO World Atlas of Languages*, ekspertyza na zlecenie UNESCO Communication and Information Sector, Paryż.
- [25.] Schreiber Hanna, Zalaśńska Katarzyna (2012), *Rekomendacje dotyczące wdrożenia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, ekspertyza przygotowana na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Warszawa.

Poklosiem przeprowadzonych badań przedstawionych w cyklu były także artykuły, powstałe na kanwie publikacji nr 1:

- [1a.] Schreiber Hanna (2014), „*Autentycznie egzotyczna!*” – *miejsce sztuki afrykańskiej w koncepcji sztuki prymitywnej*. [w:] *Sztuka afrykańska w kolekcjach i badaniach polskich*, Kądziela M., Ząbek M., Szafrński S., Tobora M. (red.), Muzeum Narodowe w Szczecinie, Szczecin, s. 43–58; ISBN 978-83-63365-09-7.
- [1b.] Schreiber Hanna (2014), *Z „czarnych” kart historii stosunków międzynarodowych – „ludzkie zoo”*, „Społeczeństwo i Polityka”, nr 2, s. 37–50; ISSN 1733-8050.
- [1c.] Schreiber Hanna (2015), *Jak Gauguin odkrył Oceanię, a Picasso Afrykę – czyli próby oswojenia Imego w świecie sztuki Zachodu*, „Fronda LUX”, nr 75; ISBN 9772391501503.

Bezpośrednio związane z prowadzonymi badaniami nad zagadnieniem „kulturobójstwa” (publikacja nr 6) było także tłumaczenie fragmentu dzieła Rafała Lemkina, w którym po raz pierwszy pojawia się definicja ludobójstwa:

- [6c.] Schreiber Hanna, Bieńczyk-Missala Agnieszka (2013), *Ludobójstwo*, [w:] Lemkin R., *Rządy państw Osi w okupowanej Europie. Prawa okupacyjne. analiza rządów, propozycje zadośćuczynienia*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 110–125; ISBN 9788373836785 (swój wkład oceniam na 50%).

Tłumaczenie tego rozdziału zostało pierwotnie wydane jako druk okolicznościowy, towarzyszący debacie publicznej w Muzeum Historii Żydów Polskich: *Trzy razy pod prąd: Karski, Ringelblum, Lemkin. Historia a prawa człowieka*, Polin, Warszawa, 20 IV 2013, s. 32–49.

Ostatnim elementem wspierającym tematycznie zgłaszany cykl są recenzje książek zbiorowych poświęconych interdyscyplinarności oraz tematyce niematerialnego dziedzictwa kulturowego:

- [26.] Schreiber Hanna (2016), *Recenzja książki pod redakcją Jacka Czaputowicza „Studia europejskie. Wyzwania interdyscyplinarności”*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, t. 52, nr 1, s. 365–372; ISSN 0209-0961.
- [27.] Schreiber Hanna (2014), *Wielogłosowa debata o źródłach, wartościach i ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Recenzja tomu „Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona” pod redakcją naukową Jana Adamowskiego i Katarzyny Smyk, Lublin 2013*, „Twórczość Ludowa”, R. XXIX (76), nr 1–2, s. 56–59; ISSN 0860-4126.

3. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH ORAZ WYBRANYCH OSIĄGNIĘĆ DYDAKTYCZNO-POPULARYZATORSKICH

3.1. Publikacje spoza przedstawianego cyklu

Pozostałe publikacje nieuwzględnione w zgłoszonym do oceny cyklu publikacji i niepowiązane tematycznie ze zgłoszonym cyklem, a powstałe po obronie doktoratu¹⁰, składają się z:

- 1 monografia (istotnie zmieniona i poszerzona wersja rozprawy doktorskiej, nr 28);
- 2 publikacji zbiorowych pod moją współredakcją naukową (nr 29 i 33);
- 5 rozdziałów lub części w pracach zbiorowych (nr 28a, 28b, 30, 31, 33a);
- 1 publikacji o charakterze popularnonaukowym (nr 32).

Koncentrują się one zasadniczo w dwóch obszarach: analiz dotyczących wymiaru militarnego czynnika kulturowego w stosunkach międzynarodowych (w tym w prawie międzynarodowym) oraz refleksji nad tożsamością dyscyplinarną nauki o stosunkach międzynarodowych.

3.1.1. Wymiar militarny analizy kultury w stosunkach międzynarodowych

- [28.] Schreiber Hanna (2013), *Świadomość międzykulturowa. Od militarystyki antropologii do antropologizacji wojska*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 364 s.; ISBN 978-83-235-1116-8.
- [28a.] Schreiber Hanna (2013), „Zdobycie serc i umysłów” ludności cywilnej Afganistanu jako element działań przeciwpartyzanckich, [w:] *Ochrona ludności cywilnej podczas działań Polskich Sił Zadaniowych w Afganistanie*, Janusz-Pawletta B. (red.), Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa, s. 164–184; ISBN 978-83-7523-244-8.
- [29.] Czupryński Andrzej, Elak Leszek, Schreiber Hanna (red., 2012), *Bezpieczeństwo dla rozwoju. Komunikacja międzykulturowa w operacjach reagowania kryzysowego. Materiały konferencyjne*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa, 223 s.; ISBN 978-83-7523-190-8 (swoj wkład oceniam na 40%)¹¹.
- [28b.] Schreiber Hanna (2012), *Kultura organizacyjna wojska i jej wpływ na efektywność operacji wielonarodowych*, [w:] *Bezpieczeństwo dla rozwoju. Komunikacja międzykulturowa w operacjach reagowania kryzysowego. Materiały konferencyjne*, Czupryński A., Elak L., Schreiber H. (red.), Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa, s. 15–37; ISBN 978-83-7523-190-8.

¹⁰ Pozycje opublikowane przed obroną doktoratu wymienione są w załączniku nr 1 (punkt II C) i obejmują 18 pozycji: 8 artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych, 2 prace o charakterze popularnonaukowym, 6 sprawozdań, 1 tłumaczenie i 1 ekspertyzę.

¹¹ 18 tekstów, 18 autorów.

- [30.] Schreiber Hanna (2014), *Komentarz do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego z 14 maja 1954 roku wraz z Regulaminem Wykonawczym do tej Konwencji oraz do Protokołu Dodatkowego podpisanego w Hadze dnia 14 maja 1954 r.*, [w:] *Konwencje UNESCO w dziedzinie kultury. Komentarz*, Zalaśńska K. (red.), Kowalski W., Piotrowska-Nosek K., Schreiber H., Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa, s. 19–122; ISBN 978-83-264-3157-9.
- [31.] Schreiber Hanna (2014), *Komentarz do II Protokołu sporządzonego w Hadze dnia 26 marca 1999 r. do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego*, [w:] *Konwencje UNESCO w dziedzinie kultury. Komentarz*, Zalaśńska K. (red.), Kowalski W., Piotrowska-Nosek K., Schreiber H., Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa, s. 123–173; ISBN 978-83-264-3157-9.

W ramach badań prowadzonych w tym wymiarze istotnym przedsięwzięciem było dla mnie również doprowadzenie do przetłumaczenia i wydania ważnej z punktu widzenia polskiego czytelnika książki Ewy Curie *Podróż wśród wojowników* (Wydawnictwo Dialog, Warszawa 2017). Ten zbiór reportaży frontowych z okresu II wojny światowej, opublikowany po raz pierwszy w 1943 roku, był nominowany do Nagrody Pulitzera w 1944 roku i został do tej pory przetłumaczony także na języki francuski i niemiecki, nigdy zaś na język polski. Byłam pomysłodawczynią oraz inicjatorką tłumaczenia, a także współautorką wstępu do książki (wspólnie z dr I. Wyciechowską). W związku z tym projektem wydawniczym przeprowadziłam badania dotyczące tej książki oraz życia Ewy Curie w archiwach Curie w Paryżu, będąc pierwszym badaczem z Polski (a drugim na świecie), który zapoznał się z archiwum córki Marii Skłodowskiej-Curie:

- [32.] Schreiber Hanna, Wyciechowska Iwona (2017), *Wstęp. W podartej spódnicy, z piaskiem we włosach, z odmrożonym nosem... Ewa Curie wśród wojowników na frontach II wojny światowej – przedmowa*, [w:] Curie E., *Podróż wśród wojowników*, przeł. T. Fiedorek, Wydawnictwo Dialog, Warszawa 2017, s. 11–31, ISBN 978-83-8002-662-9.

3.1.2. Analiza tożsamości dyscyplinarnej nauki o stosunkach międzynarodowych

Niezwykle istotnym przedsięwzięciem naukowym była dla mnie współredakcja naukowa (wspólnie z dr hab. Anną Wojciuk) książki *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych*, t. 1: *Korzenie dyscypliny – do 1989 roku*. Stanowiła ona efekt projektu badawczego, w który zaangażowanych było – w bardzo różnych formach (konsultacje, tłumaczenia, pomoc w pozyskaniu praw autorskich) – blisko 100 osób. Redakcja tej publikacji, z uwagi na konieczność uzgadniania, a czasami współtworzenia na nowo siatki terminologicznej dla kluczowych pojęć w nauce o stosunkach międzynarodowych, była dla mnie bardzo cennym doświadczeniem naukowym i wyzwaniem badawczym. W drugiej połowie 2019 roku rozpoczniemy prace nad drugim tomem tej antologii.

- [33.] Schreiber Hanna, Wojciuk Anna (red., 2018), *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych, t. 1: Korzenie dyscypliny – do 1989 roku*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 500 s.; ISBN 978-83-235-3556-0 (swoją wkład oceniam na 50%)¹².

¹² 29 tekstów, 29 tłumaczy.

- [33a.] Schreiber Hanna, Wojciuk Anna (2018), *Wstęp*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych*, t. 1: *Korzenie dyscypliny – do 1989 roku*, Schreiber H., Wojciuk A. (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 15–23; ISBN 978-83-235-3556-0 (swój wkład oceniam na 50%).

3.2. Recenzje dla czasopism naukowych

Istotny punkt w moim dorobku naukowym stanowi również pisanie recenzji w ramach *peer-review* dla krajowych i zagranicznych czasopism naukowych. Byłam lub jestem stałą recenzentką następujących czasopism naukowych:

- „International Journal of Heritage Studies”,
- „Santander Art and Culture Law Review”,
- „TransMissions, Journal of Film and Media Studies”,
- „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”,
- „Poliarchia”,
- „Prace Etnograficzne”.

3.3. Doświadczenie międzynarodowe: pobyty badawcze i wykłady

W moim rozwoju naukowym niezwykle ważne były doświadczenia zdobyte w czasie zagranicznych pobytów badawczych na forach UNESCO, które umożliwiły mi nawiązanie cennych osobistych kontaktów naukowych oraz pozwoliły na bezpośredni wgląd w dynamikę prowadzonych debat, negocjacji dyplomatycznych i przyjmowanych rozwiązań polityczno-prawnych w stosunkach międzynarodowych.

Wiele moich publikacji było pokłosiem możliwości uczestniczenia w tych spotkaniach w różnorodnych, czasami przenikających się formach i rolach: od obserwacji uczestniczącej do aktywnego zaangażowania (w roli członka Forum NGO-sów, reprezentującego Stowarzyszenie Twórców Ludowych, członka grupy badawczej ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, członka polskiej delegacji, oddelegowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP do reprezentowania kraju podczas posiedzeń, niezależnego eksperta zapraszanego przez UNESCO na spotkania, mające na celu wypracowanie konkretnych dokumentów).

W sumie w latach 2012–2019 byłam naukowo zaangażowana podczas sześciu pobytów związanych z posiedzeniami statutowych organów Konwencji UNESCO z 2003 roku, każdorazowo 3–10-dniowych, które miały dla mnie wyjątkową wartość naukową. Czterokrotnie wyjechałam w tym czasie z wykładami, które przeprowadziłam w sumie w ośmiu ośrodkach akademickich: w Hiszpanii, Norwegii, Indii i Chinach (część z nich odbyła się w ramach stypendium Sokrates/Erasmus dla wykładowców).

2019

- pobyt badawczy w UNESCO (badania własne), 11–13 II (Paryż, Francja);

2018

- obserwacja uczestnicząca i pobyt badawczy w UNESCO w związku ze Zgromadzeniem Ogólnym Państw-Stron Konwencji UNESCO z 2003 roku, udział w posiedzeniu Grupy Badawczej Ekspertów ds. Konwencji 2003 (badania własne), 2–7 VI (Paryż, Francja);
- udział w posiedzeniu Komitetu Międzyrządowego ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, powołanego na mocy Konwencji UNESCO z 2003 roku, członek polskiej delegacji (delegat MKiDN RP), 23 XI – 2 XII (Port Louis, Republika Mauritius);
- pobyt badawczy w Chińskiej Republice Ludowej (badania własne, m.in. mikrogrant Rektora UW); uczestnictwo w dwóch konferencjach międzynarodowych oraz wykłady, połączone z kwerendą biblioteczną na uniwersytetach w Szanghaju, Hangzhou, Nankinie oraz w Chinese Academy of Social Sciences w Pekinie;

2017

- obserwacja uczestnicząca w 12. posiedzeniu Komitetu Międzyrządowego UNESCO ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, powołanego na mocy Konwencji UNESCO z 2003 roku, członek polskiej delegacji (delegat MKiDN RP), 1–9 XII (wyspa Jeju, Republika Korei);

2016

- obserwacja uczestnicząca w 11. posiedzeniu Komitetu Międzyrządowego UNESCO ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, powołanego na mocy Konwencji UNESCO z 2003 roku (badania własne, w ramach grantu HEURIGHT); uczestniczka równoległego forum organizacji pozarządowych i spotkania badaczy tej problematyki, 27 XI – 2 XII (Addis Abeba, Etiopia);
- obserwacja uczestnicząca w Zgromadzeniu Ogólnym Państw-Stron Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (badania własne, w ramach grantu HEURIGHT); wiceprzewodnicząca Zgromadzenia Państw-Stron, prowadząca wybory do Komitetu Międzyrządowego, 30 V – 1 VI (Paryż, Francja);

2012

- wyjazd naukowy na Uniwersytet w Granadzie (Hiszpania) z wykładami dotyczącymi świadomości międzykulturowej, w ramach stypendium Sokrates/Erasmus dla wykładowców (30 IV – 9 V);
- wyjazd naukowy na Uniwersytet w Tromsø (Norwegia) z wykładami dotyczącymi świadomości międzykulturowej, w ramach stypendium Sokrates/Erasmus dla wykładowców (29 V – 4 VI);
- wyjazd naukowy do Indii z wykładami dotyczącymi roli kultury w stosunkach międzynarodowych oraz dotyczącymi Unii Europejskiej, przy wsparciu Centrum Badań nad Współczesnymi Indianami: w New Delhi wykłady i seminaria naukowe na Jawaharlal Nehru University, Jamia Milia Islamia, University of Delhi, St. Stephens College oraz w Trivandrum na University of Kerala (9–17 IX).

3.4. Konferencje, warsztaty, spotkania eksperckie i szkolenia

Po obronie doktoratu wzięłam udział w 47 konferencjach i seminariach naukowych: w 23 międzynarodowych, w tym na 18 wystąpiłam z referatami, oraz 24 krajowych, w tym na 14 wystąpiłam z referatami, a na większości pozostałych zabierałam głos w dyskusji bądź byłam moderatorką (szczegółowy wykaz wszystkich konferencji oraz charakteru mojej aktywności podczas nich w załączniku nr 1, pkt II I oraz III B). Część z tych wydarzeń współorganizowałam, będąc także ich inicjatorką; w roli współorganizatora miałam okazję występować czterokrotnie w przypadku konferencji krajowych i trzykrotnie w przypadku konferencji międzynarodowych.

Udział w konferencjach uznaję za bardzo ważny element mojego rozwoju naukowego, który pozwolił mi na konfrontację wyników własnych badań w interdyscyplinarnym z reguły środowisku badawczym, jak również zaowocował dalszymi zespołowymi projektami badawczymi – dotyczy to zwłaszcza konferencji międzynarodowych. Za najważniejsze konferencje mogę uznać te, które były bezpośrednio związane z przedstawianiem wyników badań nad różnorodnymi aspektami implementacji rozwiązań ochronnych dotyczących niematerialnego dziedzictwa kulturowego do prawa i polityki kulturalnej państw oraz organizacji międzynarodowych, zwłaszcza Unii Europejskiej i UNESCO.

Z uwagi na związek prowadzonych przeze mnie badań z praktycznymi aspektami życia publicznego: doskonaleniem zawodowym członków sił zbrojnych oraz wdrażaniem aktów prawa międzynarodowego w działalność administracji rządowej i samorządowej oraz do krajowego porządku prawnego, w latach 2012–2019 byłam zapraszana jako ekspert do prowadzenia zewnętrznych szkoleń i warsztatów. Większość z nich poświęcona była świadomości międzykulturowej w operacjach wojskowych (blisko 20 warsztatów przeprowadzonych łącznie dla NATO Military Police Centre of Excellence, Akademii Sztuki Wojennej oraz Wielonarodowego Korpusu Północ-Wschód; opis warsztatów w załączniku nr 1, pkt III L2).

Oprócz brania aktywnego udziału w konferencjach jako naukowiec, zwracałam również uwagę na podnoszenie swoich kompetencji dydaktycznych i naukowych, w związku z czym w latach 2012–2019 wzięłam udział w następujących kursach i szkoleniach:

2018

- szkolenie *Academic Writing for Social Sciences*, Uniwersytet Warszawski (18 V – cz. 2);

2017

- szkolenie *Academic Writing for Social Sciences*, Uniwersytet Warszawski (13 VI – cz. 1);
- uczestniczka tygodniowej szkoły letniej „The European Consortium for Political Research (ECPR) Summer School in Methods and Techniques”, kurs: *Expert Interviews for Qualitative Data Generation*, Central European University w Budapeszcie (1–7 VIII);

2016

- szkolenie z naukowych baz danych i cytowań, Uniwersytet Warszawski (8 XII);

2015

- uczestniczka warsztatu badawczego z prof. Stefano Guzzinim, nadesłany tekst omawiany podczas seminarium: *From Anthropologisation of IR to Anthropology of IR Scholarship?*, Uniwersytet Warszawski (17 III);

2014

- szkolenie w ramach programu Nowoczesny Uniwersytet – Warsztat Umiejętności Dydaktycznych, Uniwersytet Warszawski (23 IV).

3.5. Projekty badawcze: indywidualne i zespołowe

W omawianym okresie byłam kierownikiem pięciu projektów badawczych, które uzyskały dofinansowanie w ramach grantów indywidualnych, oraz uczestnikiem sześciu zespołowych projektów badawczych (trzech krajowych i trzech międzynarodowych, z czego w dwóch krajowych byłam inicjatorką i współorganizatorką). Trzy z wymienionych projektów zespołowych będą kontynuowane w najbliższych latach.

3.5.1. Projekty badawcze i granty finansowane ze środków krajowych

2018

- mikrogrant Rektora UW ds. badań naukowych na realizację zadań badawczych związanych z miesięcznym pobytem naukowo-badawczym w Chińskiej Republice Ludowej (kierownik projektu);

2017–2018

- inicjatorka i współkierownik (wraz z dr hab. A. Wojciuk) projektu badawczego obejmującego zespół tłumaczy i redaktorów (35 osób), finansowanego ze środków Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW, Fundacji Dobrej Edukacji i Rektora UW; w ramach projektu odbyły się dwa seminaria dla zespołu tłumaczy (V i VII 2017); projekt uwieńczony publikacją nr 33;

2016

- dwa granty wydziałowe dla Młodych Badaczy, finansowane ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP, na realizację zadań badawczych związanych z tematem *Międzynarodowa ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego po 10 latach od wejścia w życie Konwencji UNESCO z 2003 roku*; publikacje nr 11, 14 i 14a-e (kierownik projektów);

2015

- grant wydziałowy dla Młodych Badaczy, finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP: *Metoda etnograficzna i jej zastosowanie w badaniach stosunków międzynarodowych*; publikacja nr 3 (kierownik projektu);

2014

- grant wydziałowy dla Młodych Badaczy, finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP: *Związki antropologii kulturowej i stosunków międzynarodowych*; publikacja nr 2 (kierownik projektu);

2012

- inicjatorka i współkierownik (wraz z prof. G. Michałowską) projektu badawczego, finansowanego w ramach badań statutowych Instytutu Stosunków Międzynarodowych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW pt. *Kultura w stosunkach międzynarodowych*; w efekcie odbyła się konferencja naukowa, na której zaprezentowano 11 wystąpień. Powstały po niej dwie publikacje zbiorowe w języku polskim, a jedna z tych publikacji, w zmienionej i zaktualizowanej formie, została także wydana w języku angielskim.

3.5.2. Projekty badawcze i granty finansowane ze środków zagranicznych

2019

- członek zespołu aplikacji grantowej złożonej w III 2019 roku w ramach Horizon 2020 programme (temat: *Collaborative approaches to cultural heritage for social cohesion*, ID: DT-TRANSFORMATIONS-11-2019) pt. EU CARE (*Cultural heritage in Action to Reduce Exclusion*), którego koordynatorem w przypadku otrzymania grantu będzie Politecnico di Torino (Włochy);

2016–2018

- członek zespołu współpracowników (wykonawca) w grantie międzynarodowym OSMOSE, tworzącym sieć naukowców z całego świata, prowadzących badania nad metodami implementacji Konwencji UNESCO z 2003 roku do prawa krajowego; w jego ramach uczestniczyła seminarium projektowego i konferencji podsumowującej projekt, autorka raportu badawczego, opracowanego na podstawie kwestionariusza OSMOSE dotyczącego sposobu implementacji tej Konwencji do polskiego porządku prawnego oraz polskiej polityki kulturalnej; grant finansowany przez Latvia – France Cooperation Program 'Osmose', the Latvian National Research program 'Habitus', French Ministry of Culture and Communication, International Society for Research on Art and Cultural Heritage Law (ISCHAL) oraz Intangible Heritage Section of UNESCO. Zwieńczeniem grantu będzie przygotowywana obecnie publikacja pod redakcją Anity Vaivade i Marie Cornu oraz raport badawczy. Przewidziana jest kontynuacja grantu w nowej edycji w latach 2020–2022;

2015–2018

- członek zespołu polskiego (wykonawca) grantu międzynarodowego HEURIGHT. *Prawo do dziedzictwa kulturowego w Unii Europejskiej/HEURIGHT. The Right to Cultural Heritage. Its Protection and Enforcement through Cooperation in the European Union*, finansowanego w ramach EU's Joint Programming Initiative on Cultural Heritage and Global Change (Horizon 2020) w latach 2015–2018. Projekt poświęcony był analizie koncepcji prawa do dziedzictwa kulturowego w Unii Europejskiej i jej państwach członkowskich przede wszystkim z perspektywy praw człowieka. W ramach projektu działały trzy zespoły badawcze: polski, 5-osobowy, pod kierunkiem dr. Andrzeja Jakubowskiego (Instytut Nauk Prawnych, Polska Akademia Nauk), brytyjski i włoski. Wszelkie informacje o bieżących wydarzeniach, publikacjach, seminariach i konferencjach organizowanych w ramach projektu były regularnie umieszczane na stronie www.heuright.eu. Jako zwieńczenie grantu powstała monografia *Cultural Heritage in the European Union: A Critical Inquiry*. Jakubowski A., Fiorentini F., Hausler K. (eds), Brill 2019, w której znalazła się publikacja nr 12.

3.6. Działalność ekspercka: społeczna i profesjonalna

W swojej działalności eksperckiej – z uwagi na moje badania prowadzone w obszarze szeroko rozumianego niematerialnego dziedzictwa kulturowego, jego operacjonalizacji i implementacji rozwiązań ochronnych do prawa krajowego i międzynarodowego – opracowałam w sumie trzy ekspertyzy: dwie w latach 2012 i 2018 na potrzeby krajowe oraz jedną dla UNESCO w roku 2015 (zob. wyżej).

Kluczowym dla mnie doświadczeniem związanym z łączeniem wiedzy naukowej z jej stosowaniem w życiu społecznym i w sposobie funkcjonowania instytucji rządowych i samorządowych była praca społeczna w roli członka powołanej w 2013 roku Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, organu doradczego działającego społecznie przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP. Od 2016 do 2018 roku byłam wiceprzewodniczącą tej Rady, a od 2015 roku – Przewodniczącą Grupy roboczej ds. prawnych i strategii ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w związku z czym zorganizowałam osiem spotkań tej grupy, z których przygotowywałam również sprawozdania na potrzeby Rady i Ministerstwa. Grupa zajmowała się wypracowaniem zmian regulaminowych, stworzeniem procedur funkcjonowania Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, jak również opracowała procedury dotyczące wylaniania z tych dwóch rejestrów krajowych odpowiednich elementów i praktyk do zgłoszenia na listy UNESCO.

Zostałam również trzykrotnie zaproszona przez UNESCO jako niezależny ekspert: do wzięcia udziału w spotkaniach eksperckich (w 2015 roku w Hiszpanii i w 2019 roku we Francji) oraz w konferencji i szkoleniu dla organizacji pozarządowych akredytowanych przy UNESCO (w 2017 roku w Korei Południowej). Zwieńczeniem pewnego etapu moich działań w tym obszarze było opracowanie na zlecenie MKiDN RP pierwszego wniosku z Polski o wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości. Wniosek ten został wyróżniony przez UNESCO jako przykład dobrych praktyk dla innych państw.

2019

- zaproszenie do wzięcia udziału w spotkaniu wąskiej grupy ekspertów z całego świata w związku z koniecznością opracowania raportu dla Komitetu Międzypaństwowego UNESCO *Intangible Cultural Heritage in Emergencies*; spotkanie odbędzie się w dniach 20–23 V w siedzibie UNESCO w Paryżu;

2018

- pomysłodawczyni, inicjatorka i współautorka projektu w I edycji budżetu partycypacyjnego Uniwersytetu Warszawskiego pt. „Rodzice na UW”; więcej informacji: <http://rodzice.partycypacyjny.uw.edu.pl/>;
- członkini jury podczas 76. konkursu na najpiękniejszą szopkę krakowską (działalność społeczna);

2017

- autorka wniosku o akredytację Stowarzyszenia Twórców Ludowych przy Konwencji UNESCO z 2003 roku (działalność społeczna);
- współautorka i główna koordynatorka prac merytorycznych i organizacyjnych na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP na rzecz wpisania szopkarstwa krakowskiego na Reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości (wpis wyróżniony przez UNESCO jako przykład dobrych praktyk dla innych państw miał miejsce 29 XI 2018);

2016

- wybór na Wiceprzewodniczącą Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, organu doradczego działającego społecznie przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, koordynacja programu spotkań, opracowywanie uzasadnień uchwał Rady we współpracy z członkami Rady, aktualizacja regulaminów i procedur

związanych z funkcjonowaniem ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce;

2015

- zaproszenie w roli niezależnego eksperta ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego na spotkanie 12 ekspertów z całego świata w sprawie wypracowania Zasad etyki w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (Konwencja UNESCO z 2003 roku), które odbyło się w dniach 30 III – 1 IV w Walencji (Hiszpania). Zasady zostały zaprezentowane i przyjęte w XII 2015 roku na posiedzeniu Komitetu Międzyrządowego Konwencji 2003 w Namibii (nr dokumentu: ITH/15/10.COM/15.a);
- wybór na Przewodniczącą Grupy roboczej ds. prawnych i strategii ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego przy Radzie ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, organizacja posiedzeń grupy, wypracowanie regulaminu Rady, regulaminu i procedury funkcjonowania Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz procedury wylaniania zgłoszeń z kraju na listy UNESCO;

2013

- powołanie w skład członków Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, organu doradczego działającego społecznie przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP;
- członek zespołu ekspertów powołanego przez Fundację Sztuka Media Film w ramach projektu „Laboratorium Scenariusza Filmowego”, autorka komentarzy naukowych do trzech przedstawionych scenariuszy filmowych (z których jeden doczekał się realizacji).

3.7. Działalność dydaktyczna i popularnonaukowa

3.7.1. Dydaktyka i promotorstwo

Działalność dydaktyczno-popularyzatorska jest ważnym aspektem mojej pracy zawodowej. Istotne jest dla mnie powiązanie moich badań z prowadzonymi przeze mnie zajęciami, co umożliwia mi nieustanną aktualizację mojej wiedzy oraz przekazywanie studentom nie tylko wiedzy teoretycznej, ale również tej wywodzącej się z praktyki stosunków międzynarodowych. Rozwijające było dla mnie stworzenie autorskich koncepcji zajęć opartych na metodach aktywizacji studentów i sylabusów prowadzonych kursów w języku angielskim, jak i polskim.

W okresie objętym niniejszym wnioskiem prowadziłam następujące zajęcia w języku polskim dla studentów studiów dziennych, wieczorowych, zaocznych, na studiach doktoranckich i podyplomowych (szczegółowe informacje w załączniku nr 1):

- Międzynarodowe stosunki kulturalne,
- Międzynarodowe instytucje współpracy kulturalnej,
- Kulturowe uwarunkowania operacji wojskowych,
- Świadomość międzykulturowa w operacjach wielonarodowych sił wojskowych,
- Socjologia stosunków międzynarodowych,
- Kultura i cywilizacja w stosunkach międzynarodowych,
- Kultura w prawie międzynarodowym publicznym,

- Antropologia kultury,
- Historia sztuki.

Prowadziłam również następujące zajęcia dla studentów w języku angielskim:

- Anthropology of Humanitarian Action,
- Sociology in International Relations,
- Multiculturalism in International Relations,
- Culture and Cultural Heritage in International Law.

W związku z moją działalnością dydaktyczną prowadziłam również seminarium licencjackie; jestem także tutorem studentów Kolegium Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych. W tym czasie zostałam także zaproszona do objęcia dwóch promotorstw pomocniczych:

- promotorstwo pomocnicze pracy doktorskiej w języku polskim zakończone obroną z wyróżnieniem: Joanna Dobkowska, *ASEAN jako platforma realizacji interesów państw Azji Południowo-Wschodniej wobec Chińskiej Republiki Ludowej*, promotor: prof. Jan Rowiński (obrona w V 2018 roku);
- promotorstwo pomocnicze pracy doktorskiej w języku angielskim: Ipek Aynuksa, *Historical Figure as Cultural Broker in Contemporary Cultural Diplomacy: The Role of Wojciech Bobowski/Ali Uşki Bey in Turkish-Polish Relations*, promotor: dr hab. Adam Szymański (przewód otwarty we XI 2018 roku).

3.7.2. Popularyzacja nauki

Prowadzone badania, seminaria i zajęcia dydaktyczne skutkowały zaproszeniami do różnych mediów (prasa, radio, telewizja). Spotkania te miały na celu przybliżenie publiczności tematyki, którą się aktualnie zajmowałam. Miałam okazję wypowiadać się i udzielać wywiadów dla: „Polski Zbrojnej”, Programu Czwartego Polskiego Radia, Programu Drugiego Polskiego Radia, Radia Kampus, TV Republika.

Popularyzowałam naukę, organizując także wykłady i spotkania z zagranicznymi badaczami oraz nawiązując współpracę z innymi ośrodkami naukowymi i instytucjami eksperckimi (szczegółowy wykaz w załączniku I, pkt III Q).

3.8. Członkostwo i aktywność w organizacjach międzynarodowych i krajowych

Jestem członkiem 7 naukowych organizacji pozarządowych: 3 o charakterze międzynarodowym i 4 o charakterze krajowym.

- **Association of Critical Heritage Studies**

Jestem członkiem Towarzystwa Krytycznych Studiów nad Dziedzictwem. We IX 2018 roku na zebraniu badaczy zajmujących się tematyką dziedzictwa niematerialnego podczas Biannual Conference ACHS (Hangzhou, Chiny) zostałam wybrana na współkoordynatora Intangible Cultural Heritage Network, sieci badaczy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Sieć tę koordynuję wspólnie z dr Cristiną Clopot, a nasze działania obejmują redagowanie comiesięcznego

Newslettera, który subskrybuje blisko 1000 osób z całego świata. Newsletter przedstawia najnowsze publikacje w dziedzinie, oferty stanowisk na uczelniach i w grantach związanych z tematyką dziedzictwa niematerialnego, *calls for papers*, zapowiedzi konferencji naukowych i wydarzeń z tej dziedziny. Newsletter jest każdorazowo współredagowany przez dodatkowych dwóch gościnnie redaktorów reprezentujących odmienne regiony świata, co ma zapewnić dywersyfikację jego treści.

- **European Society of International Law**

Jestem członkiem Europejskiego Towarzystwa Prawa Międzynarodowego, a w jego ramach – Working Group International Law on Culture. W ramach dorocznej, 15. konferencji ESIL nasza grupa zgłosiła propozycję panelu *Culture As or Against Sovereignty*. Zostałam zgłoszona przez grupę na prowadzącą ten panel. Spośród 12 zaproponowanych paneli nasz panel został wybrany przez komitet ekspertów (jako jeden z dwóch) do ESIL AGORA, co stanowi duże wyróżnienie. Panel odbędzie się 14 IX 2019 na konferencji ESIL w Atenach.

- **European International Studies Association**

Jestem członkiem Europejskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych. W ramach przedsięwzięć doskonalących warsztat badawczy zaakceptowano moje zgłoszenie na prestiżowe warsztaty organizowane przez to Stowarzyszenie: 6th European Workshops in International Studies (EWIS), które odbędą się w VI 2019 roku w Krakowie (grupa *IR and Discourse Revisited in Light of the Turns*).

- **Polska Grupa International Law Association**

Uczestniczę w spotkaniach i wydarzeniach naukowych organizowanych przez Polską Grupę Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego.

- **Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych**

W ramach PTSM działam jako wiceprzewodnicząca sekcji Międzynarodowych Stosunków Kulturalnych. Do tej pory wzięłam udział w trzech dorocznych Konwencjach PTSM. Podczas VIII Konwencji zgłosiliśmy jako sekcja panel dotyczący dziedzictwa kulturowego oraz dwie propozycje round-table na planowaną IX Konwencję PTSM w XI 2019 roku. Jestem pomysłodawczynią i współkoordynatorką jednego z round-table zatytułowanego: *Półprzepuszczalna membrana? O tym, czy stosunki międzynarodowe jedynie pożyczają koncepcje z innych nauk, czy też same inspirują i wpływają na pozostałe nauki humanistyczne i społeczne. I o tym, co z tego wynika dla sposobu opisu ładu międzynarodowego*. Wzięłam również udział w seminarium sekcji, które odbyło się we Wrocławiu w VI 2018 roku.

- **Stowarzyszenie Twórców Ludowych**

Jako członek Rady Naukowej STL wspieram tę organizację w sprawach dotyczących uwidaczniania jej na forum międzynarodowym i krajowym, a związanych z ochroną niematerialnego dziedzictwa

kulturowego. Przygotowałam społecznie wniosek o akredytację STL przy Konwencji UNESCO z 2003 roku, który to wniosek został zaakceptowany na Zgromadzeniu Ogólnym Państw-Stron Konwencji w VI 2018 roku. W XII 2017 roku reprezentowałam STL i jego działalność oraz doświadczenia na Forum NGOów akredytowanych przy Konwencji (konferencja i warsztaty) na wyspie Jeju (Korea Południowa).

- **Fundacja Obserwatorium Żywej Kultury**

Jako członek Rady tej Fundacji uczestniczę w dorocznych zebraniach, na których dyskutowane są kierunki działań, badań i projektów prowadzonych przez Fundację oraz zatwierdzane jest jej sprawozdanie finansowe.

3.9. Działania na rzecz społeczności uniwersyteckiej

Jako mama dwóch córek, borykająca się, jak każdy rodzic pracujący na Uniwersytecie Warszawskim, z trudami łączenia pracy zawodowej i życia rodzinnego, byłam w 2018 roku pomysłodawczynią, inicjatorką i współautorką projektu w I edycji budżetu partycypacyjnego Uniwersytetu Warszawskiego pt. „Rodzice na UW”.

Byłam zaangażowana w realizację projektu, we współpracy z pozostałymi członkami zespołu: mgr Julią Krzesicką (Wydział Artes Liberales UW) i mgr. Mariuszem Wieczorkiem (Instytut Socjologii UW). W I fazie projektu (XI 2017–I 2018) mój wkład polegał na stworzeniu koncepcji projektu, opracowaniu jego budżetu, przeprowadzeniu kampanii informacyjnej oraz akcji promocyjnej. W II fazie projektu (II–XII 2018), gdy został on już wybrany w ogólnouniwersyteckim głosowaniu do realizacji, byłam zaangażowana w identyfikację i zaproszenie ekspertów ds. prawnych, ds. psychologii i ds. warsztatowych¹⁵ oraz organizację siedmiu warsztatów dedykowanych rodzicom na UW. Obecnie trwa III faza projektu, w ramach której kończymy redagowanie raportu z projektu, przygotowanego przez mgr. Mariusza Wieczorka na podstawie warsztatów, w celu przedstawienia go członkom społeczności uniwersyteckiej i władzom UW; więcej informacji: <http://rodzice.partycypacyjny.uw.edu.pl/>.

Hanna Schreiber

¹⁵ Profesor Mirosława Huflejt-Lukasik (Wydział Psychologii UW), dr Barbara Godlewska-Bujok (Wydział Zarządzania UW), dr Dobromir Dziewulak (Wydział Pedagogiczny UW).